

Audiovizualni prikaz europskih gradova: The Space Between

Martić, Ivana

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:656040>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-20**

Repository / Repozitorij:

[University North Digital Repository](#)

**Sveučilište
Sjever**

Diplomski rad br. 37/MEDD/2022

**Audiovizualni prikaz europskih gradova:
The Space Between**

Ivana Martić, 1312104074

Koprivnica, rujan 2022. godine

Sveučilište Sjever

Odjel za Umjetničke studije

Diplomski rad br. 37/MEDD/2022

Audiovizualni prikaz europskih gradova: The Space Between

Student

Ivana Martić, 1312104074

Mentor

doc. art. Dubravko Kuhta

Koprivnica, rujan 2022. godine

Prijava diplomskog rada

Definiranje teme diplomskog rada i povjerenstva

ODJEL Odjel za umjetničke studije

STUDIJ diplomski ilišni studij Medijski dizajn

PRISTUPNIK Ivana Martić

MATIČNI BROJ 1312104074

DATUM 23.08.2022.

KOLEGIJ Audio produkcija

NASLOV RADA Audiovizualni prikaz europskih gradova: The Space Between

NASLOV RADA NA ENGL. JEZIKU Audiovisual presentation of European cities: The Space Between

MENTOR Dubravko Kuhta

ZVANJE doc. art.

ČLANOVI POVJERENSTVA

1. izv.prof.art. Iva Matija Bitanga - predsjednik
2. doc. art. Antun Franović - član
3. doc. art. Dubravko Kuhta - član, mentor
4. doc. art. Andro Giunio - zamjenski član
- 5.

Zadatak diplomskog rada

BROJ 37/MEDD/2022

OPIS

Europa, za prosječnog stanovnika Zemlje i Europe, je kontinent gusto naseljen pripadnicima različitih naroda i kultura, u doba globalizacije sve više isprepletenih i sve više međusobno ovisnih, bilo to u dobru ili u zlu.

Upravo to je polazna točka ovog diplomskoga rada kojim studentica želi propitati svoje osobno viđenje svijeta, kao i objektivno zabilježiti trenutno postpandemijsko stanje društva u različitim područjima Europe. Vizualni i zvukovni prikazi tri geografski udaljena europska grada su rezultat snimanja zvukova kao podloge za zvukovne kulise, te fotografija koje korespondiraju sa zvukom.

Konačni rezultat umjetničkog projekta će se prezentirati u obliku izložbe u nekom javnom prostoru, te putem posebno osmišljene web stranice.

Zadatak diplomskoga rada je

- objasniti ideju sadržaja i načina prezentacije rada
- objasniti kreativne procese u stvaranju kompozicija (zvukovnih kulisa) i grafičkih materijala
- navesti i pojasniti svrhu i način korištenja odabranih računalnih programa
- usporediti vlastite kompozicije sa suvremenim trendovima zvukovnih kulisa
- iznijeti zaključak

ZADATAK URUČEN

19.8.2022

POTPIS MENTORA

SVEUČILIŠTE
SJEVER

Predgovor

„What is done in love is well done.“ Vincent Van Gogh

Sažetak

Vid i sluh osjetila su na koja se najviše oslanjamo u našem svakodnevnom životu. Ona nam pomažu kretati se kroz prostor i vrijeme na najpogodniji način uz to oblikujući prikaz naše životne stvarnosti. Ovaj je diplomski rad u skladu s tim podijeljen na dva dijela, a zajednička im je povezanost s prikazom gradova. Prvi se dio bavi osjetilom vida, tj. čovjekovom mogućnosti fotografiranja, kako fotoaparatom tako i mentalno. Ulična fotografija u ovom slučaju ima moć ukazivanja na bitne društvene probleme, ali i prikazivanja poetičnosti svakodnevnoga života. Drugi dio proučava mogućnosti eksperimentiranja sa zvukom; stvaranjem zvukovnih kulisa i njihovim pretapanjem u novu i različitu glazbu.

Praktični je dio ovoga diplomskog rada višeslojan. Putovanje europskim gradovima (Amsterdam, Berlin, Zagreb) rezultiralo je trima zvučnim kulisama koje prate tri serije fotografija. Ti će materijali biti objedinjeni na mrežnoj stranici, kao i u višemedijskoj izložbi.

Ključne riječi: ulična fotografija, humanistička škola fotografije, Henri Cartier-Bresson, Robert Frank, Tošo Dabac, Raymond Murray Schafer, zvukovna kulisa, zvukovna znamenitost, buka.

Abstract

Sight and hearing are the two senses we rely on the most in our daily lives. They help us move through space and time in the most convenient way, while also shaping the representation of our life's reality. In accordance with them, this thesis is divided into two parts, which are connected through their depiction of cities. The first part deals with the sense of sight, i.e. the human ability to take photographs, both with a camera and mentally. In this case, street photography has the power to point out important social problems, but also to show the poetics of everyday life. The second part studies the possibilities of experimenting with sound; by creating soundscapes and blending them into new and different music.

The practical part of this master thesis is multi-layered. A trip to European cities (Amsterdam, Berlin, Zagreb) resulted in three soundscapes that accompany three series of photographs. These materials will be combined on the website, as well as in the multimedia exhibition.

Keywords: street photography, humanistic school of photography, Henri Cartier-Bresson, Robert Frank, Tošo Dabac, Raymond Murray Schafer, soundscape, soundmark, noise.

Sadržaj

1.	Uvod.....	1
2.	Ulična fotografija	3
2.1.	Romantizacija svakodnevnoga života pomoću ulične fotografije.....	7
2.2.	Humanistička škola fotografije	8
2.3.	Ulični fotografi	9
2.3.1.	<i>Henri Cartier-Bresson</i>	9
2.3.2.	<i>Robert Frank</i>	12
2.3.3.	<i>Emmy Andriess</i> e.....	14
2.3.4.	<i>Hildegard Ochse</i>	15
2.3.5.	<i>Tošo Dabac</i>	16
2.4.	Oprema	17
2.4.1.	<i>Leica</i>	17
2.4.2.	<i>Sony</i>	17
2.5.	Legalnost ulične fotografije	18
2.5.1.	<i>Efekt promatrača</i>	20
2.6.	Utjecaj fotografiranja na pamćenje	21
3.	Zvukovna kulisa.....	24
3.1.	Raymond Murray Schafer	24
3.2.	Between music	27
3.3.	Zdravstvene posljedice onečišćenja bukom	31
3.3.1.	<i>Prirodni zvukovi</i>	32
3.3.2.	<i>Korištenje slušalica</i>	33
3.3.3.	<i>Zvukovni dnevnik</i>	33
4.	Praktični rad	34
4.1.	Kreativni proces	34
4.2.	Fotografije	37
4.2.1.	<i>Amsterdam</i>	38
4.2.2.	<i>Berlin</i>	43
4.2.3.	<i>Zagreb</i>	47
4.3.	Zvukovne kulise	51
4.3.1.	<i>Amsterdam</i>	53
4.3.2.	<i>Berlin</i>	54
4.3.3.	<i>Zagreb</i>	54
4.4.	Instagram stranica	54
4.5.	Mrežna stranica	56

4.6. Izložba	57
4.7. Posebnost.....	59
5. Zaključak.....	60
6. Literatura.....	62
7. Popis slika	65

1. Uvod

Nisu svi koji lutaju izgubljeni, napisao je Tolkien, a nakon toga dobili smo i jednu od najljepše i najkvalitetnije prikazanih filmskih priča ikada. J. R. R. Tolkien, J. K. Rowling, i R. R. Martin neki su od poznatih pisaca koji su, potpomognuti umjetnicima koji su kreirali filmske i serijske adaptacije, za nas stvorili nove svjetove, a upravo su ti drukčiji i magični svjetovi ono što nas vodi dublje u njihove fantastične franšize, tj. dalje od naših svakodnevnih života. No, što ako svi mi možemo stvoriti jedan novi i posebni svijet iz kojega nećemo imati potrebu bježati? Do toga možemo doći ako naučimo na pravi način koristiti svoja osjetila. Mi imamo mogućnost stvoriti svoju mentalnu sliku svijeta te je, prema potrebi, podijeliti s drugima. Naš se dan može potpuno promijeniti ako preusmjerimo svoju pažnju. Ako umjesto usredotočavanja na hladnoću jesenjega jutra obratimo pažnju na nove boje krajolika, sve se čini drukčije. A ako pogledamo zalazak sunca umjesto večernjega dnevnika, mogli bismo čak i reći da je život vrijedan življenja. U posljednjih nekoliko godina, a pogotovo nakon što sam upisala diplomski studij Medijskoga dizajna (nakon završenoga preddiplomskog studija fizike) učim i sama preusmjeriti svoju percepciju na stvari koje služe što lakšem postojanju moga bića.

Ovaj diplomski rad nastao je iz potrebe za dijeljenjem moje vizije svijeta s drugima, koncentrirajući se pri tome na osjetila vida i sluha, tj. na fotografije i zvukovne kulise.

Kako bih prikupila materijale koji su mi na kraju pomogli u tome, posjetila sam nekoliko europskih gradova, lutala njihovim ulicama i zamislila priču koju želim ispričati.

Kao empatična osoba koja lako uviđa nepravdu i loše postupke, često se nalazim u sukobu sama sa sobom. Svijet je s jedne strane prepun nesreće i zla, a s druge predivnih stvari, kao što su priroda ili umjetnost. Kako pronaći ravnotežu kada želiš dati sve od sebe da pomogneš svima nesretnima na planetu dok sam želiš ostati sretan i zahvalan? Može li umjetnost poboljšati društvo?

Ulična fotografija ima tu ulogu od svoga nastanka. Oduvijek je služila kritiziranju društva te je prikazivala probleme pojedinaca ili manjih zajednica cijelome svijetu, čime im je pomagala ili barem izazivala empatiju. Prvi dio ovog rada bavi se nastankom ulične fotografije, njezinim predstavnicima te ključnim pitanjima o privatnosti koja se postavljaju danas.

S druge strane, glazba je meni oduvijek pružala sigurno utočište u koje sam mogla pobjeći dalje od svih problema. Uspijevalo joj je da za mene stvori bolji svijet u jednom trenutku, dok mi je u drugom pokazivala istomišljenike koji su bili pogođeni istom vrstom svjetske boli. U oba slučaja ona je u sebi nosila duboke poruke. Zvukovne kulise možemo promatrati kao glazbu određenoga dijela Zemlje, a u našem slučaju to je glazba Amsterdama, Berlina i Zagreba koja

služi kao vjeran prikaz trenutnih događaja, te će se o tome moći više pročitati u drugome dijelu ovoga diplomskog rada.

Ovim diplomskim radom želim prenijeti ljudima svoju viziju svijeta. Ta je vizija većinom neutralna, ali se u kritičnim situacijama pretvara u romantičnu koja je upravo svojstvena humanističkoj školi fotografije. Zvukovi u tom slučaju imaju veću moć od mene jer fotoaparat vidi ono što ja želim prenijeti, ali snimač čuje sve oko mene. Tako je nastao *The Space Between*, audiovizualni prikaz europskih gradova, iz predstava koje su mi odigrali gradovi, ali sa snimačem i fotoaparatom u mojim rukama. Treći i završni dio rada bavi se kreativnim procesom i izvedbom praktičnoga dijela rada.

2. Ulična fotografija

Ulična fotografija grana je fotografije kojoj je cilj zabilježiti svakodnevni život ljudi na javnim prostorima. Kako samo ime kaže, najčešće su to ulice, ali mogu biti bilo kakvi javni prostori ili okupljanja. Iako se naglasak stavlja na ljude, njihove ekspresije i situacije u kojima se nalaze, ulična fotografija zapravo ne mora sadržavati ljude nego tek naznake njihova prisustva.[1]

Slika 2.1 Zagreb

Prikazana fotografija iz Zagreba primjer je potonjega slučaja; na slici se ne nalaze ljudi, ali uočavamo jasnu naznaku da su bili tu – u vidu grafita. Također nam kompozicija fotografije može ispričati dio životne priče određenoga pojedinca, a da ga ne moramo vidjeti i nužno iščitati neka događanja iz njegove ekspresije. Poanta ili bit ulične fotografije jest da prenese sirove i iskrene emocije kojima je moguće svakodnevno svjedočiti na ulici. Takve fotografije mogu služiti za socijalne svrhe - u cilju prikazivanja nekog većeg problema zajednice ili kao povijesni prikaz važnih događaja, a u današnje vrijeme najviše nam ukazuju da ne smijemo zaboraviti promatrati svijet koji se nalazi iza svih uređenih i orkestriranih fotografija s kojima se svakodnevno susrećemo.

Današnja je kultura postala kultura Instagram fotografija; naučeni smo koristiti kamere svojih telefona u svrhu praćenja i dijeljenja svih ili bar onih *lijepih* koraka. Ponekad i kod ljudi koji nemaju afiniteta prema uličnoj fotografiji te fotografije prate i život na ulici. A tako je bilo i tijekom svih umjetničkih epoha i preko svih umjetničkih pravaca; uvijek je inspiracija crpljena iz života običnih ljudi i događaja na ulici.

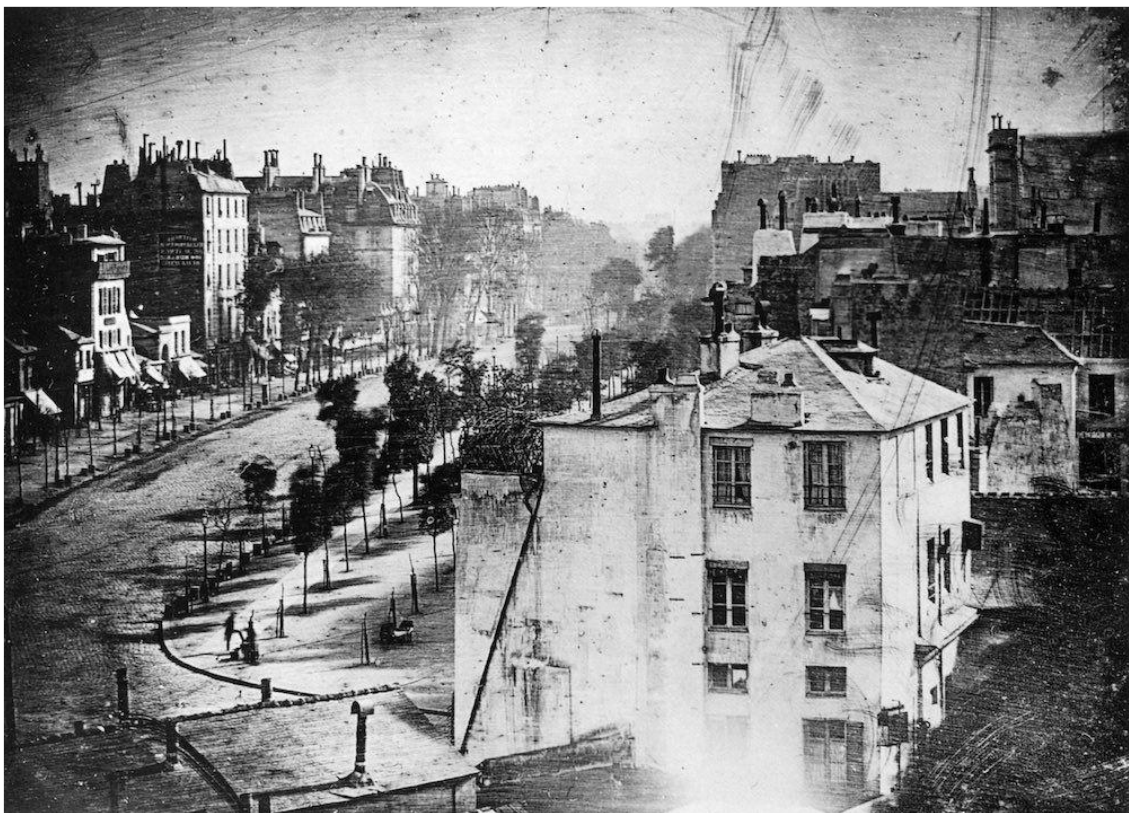
Slika 2.2 Café Terrace noću, Vincent Van Gogh

Primjer djela inspiriranoga gradskim životom slika je Vincenta Van Gogha koja prikazuje *Café Terrace* (koji je poslije njegove smrti preimenovan u *Café Van Gogh*) kraj kojega prolaze ljudi u večernjoj šetnji francuskim gradom Arlesom. Van Gogh je jako volio ljude te se prema njima kao i prema situacijama u kojima se bi se našli, uvijek odnosio s poštovanjem. Njegova empatija i mogućnost suosjećanja pomogle su mu tako vjerno prenositi emocije kistom na

platno. Smatrao je kako „nema veće umjetnosti od ljubavi prema ljudima”. [2] Govoreći o svojim suvremenicima Jean-Françoisu Milletu i Léonu Augustinu Lhermittu ustvrdio je da su „Millet i Lhermitte pravi umjetnici jer ne slikaju stvari kakve one doista jesu, nego kako ih oni osjećaju.” [2] Ta je misao primjenjiva i na uličnu fotografiju - fotografi nisu tu da bilježe ono prividno već da pronalaze dublju priču u svakodnevnim trenutcima služeći se raznim tehnikama kompozicije i mogućnostima instrumenta.

Nakon slikara bilo je jedino logično da se i fotografi priključe tradiciji ovjekovječivanja života ulice kada su tehničke mogućnosti dovoljno uznapredovale.

Prve fotografije ulice bile su dagerotipije koje je napravio Francuz Louis Daguerre 1838. ili 1839. godine. [3] Današnje su fotografije vrlo kvalitetne, obično isprintane na debljem ili posebnom fotopapiru dok je dagerotipija nastajala na posrebrenoj bakrenoj pločici i bila vrlo osjetljiva te zahtijevala opreznost prilikom rukovanja jer se mogla obrisati i prstima. Jedna od Daguerreovih prvih fotografija prikazuje neobičan prizor - prazan Pariz. Dagerotipija u primjeru nastala je tijekom jutra, a na njoj se nalaze dva pojedinca, čistač cipela i osoba kojoj se čiste cipele, čije su noge morale biti mirne zbog procesa čišćenja što je preneseno i na fotografiju dok su ruke i glava mutne zbog preduge ekspozicije potrebne za izradu takve fotografije.

Slika 2.3 Prva dagerotipija

Uz Daguerrea za same početke ulične fotografije važan je i njegov sunarodnjak Eugène Atget koji se smatra začetnikom žanra ulične fotografije jer su njegove fotografije, iako zapravo nisu bile prve fotografije uličnoga života (kao što smo već do sada vidjeli), imale iznimno veliki uspjeh koji je došao posthumno. Atget je u počecima radio različite tematske studije, fotografirao je sve što je bilo potrebno različitim umjetnicima, od slikara do arhitekata; životinje, cvijeće, građevine i pejzaže, koje je zatim prodavao. Nakon toga specijalizirao se za bilježenje arhitekturnih obilježja *starog* Pariza, onoga koji je ostao netaknut Francuskom revolucijom. Njegove fotografije grada bile su inspiracija mnogim fotografima nakon njega. Fotografije na kojima se nalaze ljudi, npr. poznata fotografija gledanja pomrčine, pokazatelj su da je njegova odluka o fotografiranju arhitekture i njezinih detalja bila napravljena svjesno jer sve njegove fotografije nose jednaku kvalitetu.[3]

Slika 2.4 Za vrijeme pomrčine, Eugène Atget

2.1. Romantizacija svakodnevnoga života pomoću ulične fotografije

Fotografija je postala jako važan dio mog života, omogućava mi da se kreativno izražavam i propitkujem sebe i društvo, ali prije svega, pruža mi priliku da drugima pokažem kako ja vidim svijet. Za mene je svijet prostor prepun malih divnih sitnica.

Slika 2.5 Fotografija iz filma Skriveni život

Tko od nas ne bi htio voditi život iz filma? Imati uvijek savršeno namješten životni prostor i kvalitetne ljude oko sebe? Imala sam priliku raditi na filmskom setu kao glavni fotograf i ono što sam spoznala zapravo je vrlo logično, a to je da sva magija filma nastaje ljudskim rukama. I tako, kao što je prenosimo na film, možemo je prenijeti i u naš svakodnevni život. Kao što gledamo pejzaže u filmovima Terrence Malicka, možemo svjesno promatrati prostor oko sebe, uviđajući ljepotu koja se u određenim životnim situacijama ne vidi u totalu, ali je u detaljima uvijek prisutna. A kada ne znamo gdje bismo je potražili, uvijek se možemo okrenuti prirodi:

„Radit ćemo dokle nam je suđeno. A dotle se još možemo diviti tratinčicama i grumenju tek preorane zemlje, granama grmlja kad propupaju u proljeće, vedrom, plavom ljetnom nebu, golemim oblacima ujesen, golim stablima zimi, suncu, mjesecu i zvijezdama. Što god da se dogodi, to ćemo uvijek imati.”[2]

Vincent Van Gogh još nam jednom može poslužiti kao primjer. Van Gogh je svoju najpoznatiju sliku, *Zvezdanu noć*, naslikao tijekom boravka u psihijatrijskoj bolnici. On je imao

moćnost vidjeti ljepotu u svima nama pruženoj *običnoj* zvjezdanoj noći u najgorim trenucima svoga života čak i kroz rešetke na prozorima.

Slika 2.6 Zvezdana noć, Vincent Van Gogh

2.2. Humanistička škola fotografije

U Parizu, središtu kulture nakon dva svjetska rata, rođena je škola fotografije povezana s uličnom fotografijom, a cilj joj je bio poetično prikazivanje svakodnevnog života običnih građana. Ta se Humanistička škola fotografije vrlo brzo iz Francuske proširila na cijeli svijet. Humanistički su fotografi djelovali pod utjecajem prosvjetiteljstva i prosvjetiteljskih ideja koje su u središte društvenih promjena stavili slobodu i razum čovjeka za razliku od dotadašnjega pokretača društva, religije, te su se trudili svojim fotografijama probuditi empatiju, izazvati lavinu osjećaja, posebice bliskosti sa subjektom, ali i prenijeti informaciju. Humanistički su fotografi pretežito fotografirali bistroe i uz to otkrivali socijalnu fantastičnost ulice (*fantastique social de la rue*) kako ju je nazvao pjesnik Pierre Mac Orlan.[4] Fotografije su većinom bile crno-bijele, a vođene su romantičnom vizijom sna o brižnom svijetu koji se oslanja na suosjećanje i uzajamnu pomoć.

Jedna od glavnih predstavnica Škole bila je Sabine Weiss. Na fotografiji *Restaurant Coquet* možemo iščitati ono što je obilježilo većinu njezina fotografskoga opusa; pronalaženje trenutaka

koji odišu radošću življenja i poetizmom, ali nikada lišenih pozadinskoga analiziranja društva i po potrebi dozirane društvene kritike.

Slika 2.7 Restaurant Coquet, Sabine Weiss

2.3. Ulični fotografi

U daljnjem radu govorit će se o Henriju Cartieru-Bressonu i Robertu Franku, dvama vrlo bitnim iako oprečnim predstavnicima ovoga žanra fotografije. Također će biti izdvojeni i predstavljeni važni fotografi iz Nizozemske, Njemačke u Hrvatske kako bi ih se dovelo u vezu s praktičnim dijelom rada.

2.3.1. Henri Cartier-Bresson

Ne možemo govoriti o uličnoj fotografiji, a da se ne osvrnemo na rad i djelo Henrija Cartiera-Bressona. Henri Cartier-Bresson bio je francuski humanistički i ulični fotograf, najpoznatiji po svojoj ideji promatranja fotografije kao odlučujućega trenutka. Ta je fraza dio izreke kardinala i

nadbiskupa Ritza koji je smatrao da na ovom svijetu ne postoji ništa što nema odlučujući trenutak, a time se vodio i Cartier-Bresson. On je, promatrajući svijet, shvaćao važnost boravka na pravom mjestu u pravo vrijeme pretapajući tako i samu vječnost u trenutak, što mu je i bila misao vodilja otkad je prvi put došao u kontakt s fotografijom *Tri dječaka na jezeru Tanganyika* mađarskoga fotografa Martina Munkácsija.[5]

Slika 2.8 Tri dječaka na jezeru Tanganyika, Martin Munkácsi

Henri Cartier-Bresson svoje je umjetničke početke ostvario kroz slikarstvo. Bio je u doticaju s klasicizmom i renesansom, ali i sa suvremenom umjetnosti, kubizmom, i surealizmom. To je oformilo njegov pogled na svijet i stvorilo temelje za fotografske kompozicije i forme koje je kasnije koristio. Iako pod utjecajem slikarstva, smatrao je da se fotografija razlikuje od slikarstva upravo jer slikarstvu nedostaje odlučujući trenutak koji fotografe drži u pripravnosti tijekom

fotografiranja. Uz slikarstvo, analiziranje svijeta proizašlo je i iz iščitavanja različite filozofske literature.[5]

Slika 2.9 Gandijev sprovod

Njegov fotografski opus sastoji se od fotografija svakodnevnoga života običnih ljudi, ali i od najpoznatijih povijesnih događaja (krunidba kralja Đure VI., Gandijev sprovod), te su njegovi radovi, zbog iskrenoga prenošenja emocije i društvenog stanja, postali prepoznatljivi i svjetski poznati.

Slika 2.10 Hyères, France, Henri Cartier-Bresson

Henri Cartier-Bresson gotovo je uvijek radio crno-bijele fotografije i bio je strastven u ideji da fotografija nastaje u tražilu, a ne tijekom postprodukcije. Fotografija *Hyères, France* jedan je od njegovih poznatijih primjera. Vidimo čovjeka koji je u kontrastu sa svjetlom pozadinom, a nalazi se u gornjem lijevom kutu. Nakon toga uočavamo stepenice koje nam same po sebi odaju dojam protoka, što zajedno s čovjekom na biciklu daje iluziju da se i sama fotografija *kreće*.

Kao i Van Goghovi *pravi* umjetnici Cartier-Bresson također se oslanja na svoju intuiciju. Smatrao je da su njegove fotografije intuitivna reakcija na prolazne situacije kojima je svjedočio.[6]

Slika 2.11 *Chine, Henri Cartier-Bresson*

Cartier-Bresson bio je suosnivač fotografske agencije *Magnum photos*, koja djeluje međunarodno s uredima širom svijeta. Nakon smrti iza njega živi zaklada Henri Cartier-Bresson koja čuva njegove radove te promiče umjetnost.

2.3.2. Robert Frank

Robert Frank švicarsko-američki je fotograf rođen u Švicarskoj, a u Ameriku seli 1947. godine gdje postaje modni fotograf. Iako mu se u početku sviđala američka kultura, ubrzo je uvidio i negativne strane koje nosi brz život vođen željom za novcima.

Njegovo je najpoznatije djelo knjiga fotografija *The Americans*, za potrebe koje je putovao Amerikom te bilježio trenutke koje je kao autsajder na specifičan način uočavao. Tijekom puta suočavao se s američkim antisemitizmom što je također utjecalo na njegovo viđenje zemlje i ljudi. Knjiga je bila iznimno zahtjevna za objavljivanje jer je Frank koristio neuobičajene

tehnike, upravo suprotne prihvaćenim normama fotografije; njegove su fotografije često izvan fokusa, neobično sječene i pod lošim svjetlom. To je dovelo do velikog broja kritika nakon izdavanja knjige sve dok se ona nije pretvorila u jednu od najvažnijih fotografskih knjiga 20. stoljeća.[7]

Slika 2.12 The Americans, Robert Frank

Frank je zanimljiv za ovaj rad (osim što je odabrao putovanje u svrhu dokumentiranja) jer je njegov stil fotografiranja potpuno oprečan stilu Henrija Cartiera-Bressona. Govoreći o njemu Frank kaže: „Uvijek sam mislio da je užasno važno imati svoje stajalište, a također sam bio pomalo razočaran njime (Cartierom) jer se isto nikada nije moglo iščitati iz njegovih fotografija”. [8]

Međutim, iako je Frank propitkivao fotografske tehnike koje je ustalio Cartier-Bresson zajedno sa svim svojim prethodnicima, obojici je bilo zajednička činjenica da fotografiraju intuitivno, a Frank je imao potrebu da njegov rad bude i visoko osoban. Knjiga fotografija *The Americans* služi daljnjim generacijama fotografa kao odskočna daska za proučavanje fotografije i ustaljenih narativa, kako fotografskih tako i društvenih, na kritički i sebi svojstven način.

2.3.3. Emmy Andriesse

Emmy Andriesse bila je nizozemska fotografkinja najpoznatija po svom zalaganju tijekom posljednjih godina Drugoga svjetskog rata. Andriesse je studirala na Kraljevskoj umjetničkoj akademiji u Hagu gdje je stekla znanja o različitim temama; fotografiji, grafičkom dizajnu, te vizualnim komunikacijama, no fotografiju je ipak odabrala kao svoj glavni način izražavanja. Iako je fotografirala različite motive, njezine fotografije nizozemske gladne zime, okupacije Nizozemske, i njezinoga oslobođenja od njemačke vlasti ostaju njezini najznačajniji radovi. Oni prenose duboku emociju i kritiku društva, a najpoznatije među njima ostaju fotografije djece u ratnom okruženju.[9]

Emmy Andriesse poticala je iz židovske obitelji koju su nacisti tolerirali, pa je za razliku od drugih Židova mogla samostalno hodati ulicama Amsterdama bez prijetnji, ali fotografiranje je za sve, pa i za nju, bilo zabranjeno.[9] Iz toga proizlazi da je Andriesse bila spremna dovesti u pitanje svoj život ako je to značilo da postoji mogućnost da svojim fotografijama promijeni svijet.

Slika 2.13 Bezimena fotografija Emmy Andriesse

2.3.4. Hildegard Ochse

Hildegard Ochse bila je njemačka fotografkinja rođena u Bad Salzuflenu odakle 1952., sa 16 godina, odlazi na studentsku razmjenu u Ameriku. Tamo dolazi u kontakt s fotografiranjem i snima svoje prve fotografije njujorške arhitekture i ulica te portrete. Nakon povratka u Njemačku zanemaruje fotografiju te upisuje studij romanskih jezika i povijesti umjetnosti. Napokon se, 1975. godine, nakon dva desetljeća, ponovno vraća fotografiji te je počinje sama izučavati, a zatim i sudjelujući na radionicama drugih fotografa među kojima se ističe Michael Schmidt. Nedugo nakon toga, 1978., postaje i sama predavačica fotografije na Pedagoškom sveučilištu u Berlinu.[10]

Fotografski rad Hildegard Ochse vrlo je blizak radu Roberta Franka. Osim što je, kao i on, puno putovala te tako radila svoj osobni fotografski dnevnik, njezin je fotografski rad također konceptualan i osebujan. Takav je pristup prije svega proizašao iz njezina samostalnoga učenja i eksperimentiranja tijekom fotografiranja, a osim slobode izražaja njezine fotografije dokumentiraju životne situacije filozofski i višeslojno prenoseći tako duboke poruke.

Slika 2.14 Bezimena fotografija Hildegard Ochse

2.3.5. Tošo Dabac

Tošo Dabac hrvatski je fotograf najpoznatiji po svojim fotografijama Zagreba koje danas imaju veliku dokumentarnu vrijednost pored očite umjetničke. Dabac je bio jedan od začetnika i glavnih predstavnika Zagrebačke škole fotografije koja je fotografiju stvarala kroz socijalnu prizmu s jakim kontrastima te težila ovjekovječivanju životne radosti na humanistički način. Tošo Dabac svoje je fotografsko djelovanje proveo u trima ciklusima. Prvi ciklus čine duboke ulične fotografije običnih ljudi, a druga dva se stapaju te tada fotografira različite motive koncentrirajući se postupno sve više na spomenike kulture. Međutim, motiv koji se proteže kroz cijeli njegov opus je motiv čekanja koji se može iščitati i s priložene fotografije.[11]

Dabac je bio dobitnik titule majstora fotografije koju je dodjeljivao Foto-savez Jugoslavije, te je primio i Nagradu Vladimir Nator za životno djelo. Njegova je ostavština fotografski arhiv koji sadrži oko 200 000 radova.[11]

Slika 2.15 Fotografija Toše Dabca

2.4. Oprema

2.4.1. Leica

Ulična se fotografija zauvijek promijenila početkom 20. stoljeća kada se na tržištu prvi put pojavio fotoaparati koji je koristio 35-milimetarski film. Taj je fotoaparati nazvan Leica, a nastao je iz potrebe za lako prenosivim instrumentom koji se bez problema može koristiti tijekom putovanja, te s kojim se može neprimjetno fotografirati na ulici.

Mnogi su fotografi odlučili koristiti Leicu a najpoznatiji među njima bio je Cartier-Bresson. Zanimljivo je da je on sve njezine dijelove koji nisu bili crni lijepio crnom trakom kako bi bila još manje primjetna tijekom fotografiranja.[5]

Slika 2.16 Fotoaparati Leica

2.4.2. Sony

Za potrebe svoga diplomskog rada koristila sam fotoaparati Sony α 6000, sa 16-50 mm kit objektivom. Možemo ovaj fotoaparati nazvati početničkim iako ga koriste i mnogi profesionalci. Sony α 6000 bezzrcalni je fotoaparati koji svjetlo usmjerava izravno na senzor bez potrebe za zrcalom. To ga čini više nego pogodnim za potrebe ulične fotografije jer su takvi fotoaparati u pravilu manji i brži za korištenje. Ovaj je fotoaparati također nižeg cjenovnog ranga pa je odličan za početnike i one koji se žele okušati općenito u fotografiji, a naposljetku i u uličnoj fotografiji.

Slika 2.17 Fotoaparat Sony

2.5. Legalnost ulične fotografije

Slika 2.18 Krunidba kralja Đure VI., Henri Cartier-Bresson

Fotografiju nastalu tijekom krunidbe kralja Đure VI. prepoznamo kao poznati rad Henrija Cartiera-Bressona. Zapitajmo se što mislimo o čovjeku koji leži na novinama? Vidimo li ga u dobrom svjetlu? Zamislimo da je Cartier-Bresson, prije nego je ovjekovječio ovaj trenutak, morao probuditi gospodina i pitati ga odobrenje za fotografiranje pa ga ponovno namjestiti u isti položaj, a zatim i gospođe i gospodu iznad njega.

Godine 1998. donesen je Zakon o ljudskim pravima Europske unije.[12] Tim zakonom utvrđeno je da svaka osoba ima pravo na privatnost, ali također i da umjetnici imaju pravo na slobodu izražavanja. Ova dva članka zakona (8. i 10.) u izravnom su sukobu upravo u pitanju ulične fotografije, te bi u konačnici sudovi u slučaju sukoba trebali odlučivati prema utilitarnom zakonu javnoga mnijenja.[13]

Situacija je sljedeća: šecete ulicom nakon što ste imali loš dan na poslu i netko se pojavi ispred vas kako bi fotografirao vaš izraz lica. Kako bi ste se vi u toj situaciji osjećali? Je li u tom trenutku važnije da vaša autonomnost ostane netaknuta ili da umjetnik ispriča svoju priču?

Odgovor je u ovom slučaju vrlo nezahvalno ili nemoguće ponuditi, a nismo mu ništa bliže došli ni s Općom uredbom o zaštiti podataka iz 2016., koja svu težinu stavlja na zaštitu privatnosti pojedinca, potpuno izbjegavajući bilo kakvu umjetničku ili slobodu izražavanja, koja mora (ili bi trebala) biti uključena u zakonske regulative. Ovakvim razvojem situacije ulična je fotografija postala dio sive zone, gdje se pravni problemi rješavaju različitom interpretacijom zakona, pogotovo ako je posrijedi situaciju u kojoj fotografija može utjecati na poboljšanje društva. Tako sve zemlje EU-a imaju različito shvaćanje i primjenu Zakona o ljudskim pravima kao i Opće uredbe o zaštiti podataka.[13] U Njemačkoj je, pogotovo u Berlinu, scena uličnih fotografa velika i značajna, dok je u Španjolskoj vrlo ograničena.

Tu se kao rješenje stvara ideja da fotograf treba tražiti pristanak osobe koja se fotografira, no u nekim slučajevima ni to nije dovoljno, pa bi se morao tražiti pristanak za daljnju doradu fotografije te objavljivanje iste. No, samim time gubimo svrhu ulične fotografije. Cartier-Bresson nikada ne bi mogao ovjekovječiti svoj „odlučujući trenutak” da je morao djelovati po takvom principu jer umjetnik tada gubi svoja prava izražavanja i propitkivanja društva. Fotograf Coleman u svom eseju iz 1987. kaže da se Heisenbergovo načelo neodređenosti može primijeniti i na uličnu fotografiju.[14] Načelo objašnjava da ne možemo precizno istovremeno odrediti količinu gibanja neke čestice te njezin položaj. Drugim riječima, mjerenjem položaja utječemo na promjenu količine gibanja. Tako i ulaženjem u razgovor sa subjektom mijenjamo polazni trenutak koji smo željeli fotografirati.

S druge strane, ako promatramo iz perspektive Bella, subjekt je zapravo sukreator fotografije i samim time treba biti u mogućnosti odlučivati o istoj.[15]

Rješenje je da rješenja nema, ali da je naša dužnost kao fotografa razmišljati o dobrobiti svih uključenih u proces. Primjerice, fotografiranje osoba u nevolji, iako umjetnički privlačno jer se nerijetko događa samo jednom, postavlja pitanje potrebitosti. Kakve će konotacije imati fotografije toga pojedinca u daljem reproduciranju te fotografije, i, nastavno na to, hoće li te konotacije imati utjecaja na samopouzdanje i sliku subjekta o samome sebi. Ulično fotografiranje mora nositi ideju poštovanja i autonomije svih uključenih u proces. Održavanje slike pojedinca kao jednakog člana društva treba biti neizostavna misao prilikom uzimanja fotoaparata i izlaženja na ulicu.

U svom sam diplomskom radu izbjegavala fotografiranje osoba iz blizine, njihovih lica i prepoznatljivih obilježja. Smatram da su ljudi najveći pokazatelji okoline u kojoj žive, ali korištenje toga u osobne svrhe mi se u tom trenutku činilo neispravnim te i dalje ostajem pri istom mišljenju. Da netko uđe u moj osobni prostor kako bi me fotografirao, izazvao bi lavinu negativnih emocija, te svojim umjetničkim radom to ne želim priuštiti drugima.

2.5.1. Efekt promatrača

Jeste li se ikada pronašli kako nestrpljivo čekate na semaforu, ali vam odjednom postane teško zakoračiti kada vidite da su drugi ostali stajati nakon što se upalilo zeleno svijetlo?

Upravo je ovo jedan od događaja koji opisuje efekt promatrača. Efekt promatrača psihološka je teorija koja kaže da su manje šanse da će osoba pomoći drugoj ako se nalazi u skupini ljudi, te što je veća skupina ljudi, manje su šanse da bilo tko istupi.

To se možda čini nevjerovatno, ali nismo li svi bar jednom čuli „Ako neće ona, neću ni ja”, ili ostale verzije te izjave. Postoje i mnogi ozbiljniji primjeri od ovoga sa semaforom, a najpoznatiji je slučaj Kitty Genovese koja je silovana, izbodena i na kraju ubijena u ulici u kojoj se nalazilo 38 promatrača. Kasnije su ti promatrači intervjuirani i većina ih je izjavila da su bili uvjereni da će netko drugi pomoći.[16]

Jedini način da se borimo protiv ovakvih situacija jest da se o njima obrazujemo i da naučimo prvi reagirati u kriznim trenucima.

Ulični fotografi, zbog svoje moći zapažanja, mogu biti prvi koji će uočiti da je nekome potrebna pomoć. U takvim situacijama trebaju ostaviti fotoaparat sa strane i pomoći jer je moguće da će biti i jedini.

2.6. Utjecaj fotografiranja na pamćenje

„Što smo mi nakon svih naših snova, svih naših uspomena?“ pita se Nikolas Sparks u svojoj *Bilježnici*. Većina je vjerojatno upoznata s radnjom istoimenoga filma: stariji gospodin u staračkome domu čita jednu te istu priču gospođi koja se na trenutke može sjetiti priče, ali nikada njezina kraja, no on nastavlja čitati čvrsto uvjeren da joj na taj način pomaže. Što ako zaista na sličan način možemo pomoći oboljelima od demencije – pričanjem njihove priče kroz fotografije?

Slika 2.19 Fotografija iz filma *Bilježnica*

Demencija je pojam koji označava probleme s pamćenjem te drugim kognitivnim funkcijama koji se najčešće razvijaju kod starijih osoba, najčešće se pronalazi kao Alzheimerova demencija ali pogađa ljude i s drugim degenerativnim bolestima mozga. Iako se demencija ne može izliječiti, postoje lijekovi koji usporavaju njezin napredak, a postoje i razne druge aktivnosti koje se mogu provoditi kako bi se pacijentima pomogao voditi što normalniji život. Pacijenti koji boluju od demencije mogu osjećati kao da ne pripadaju svijetu koji se nalazi oko njih jer dolazi do gubitka kratkoročne memorije, dok su *starije* uspomene *na sigurnome*. Doktor kemije Mark Mizen, organizacija Alzheimer Texas te online udruženje za osvještavanje borbe s demencijom smatraju da se kao oblik terapije pacijenata s demencijom može koristiti fotoalbum koji može napraviti ili netko blizak oboljelome ili, ovisno o uznapredovalosti bolesti, dementna osoba može

također sudjelovati u izradi.[17][18][19] Također, korištenje fotoaparata, primjerice polaroida može pomoći oboljelima s prisjećanjem događaja i njihovim kronološkim slijedom. Microsoft je radio istraživanje s posebno razvijenom kamerom koju su sudionici s problemima s pamćenjem nosili, a koja je sporadično tijekom dana okidala fotografije koje bi sudionici pregledali navečer. Potvrđeno je da su sudionici mogli bolje prizvati sjećanja od osoba koje nisu koristile kameru tj. pregledavale fotografije.[20] Dakle, postoji neupitna korisnost fotografija za oboljele, a osim toga pomažu i njihovim obiteljima te medicinskom osoblju kako bi se bolje povezali s ljudskim bićem i bliskom osobom koja može prolaziti kroz promjene osobnosti uz ostale posljedice demencije.

Osim što fotografski albumi i fotografije mogu pomoći oboljelima od demencije mogu pomoći i svima ostalima da bolje pamte. Zadnjih nekoliko godina, pogotovo s pojavom pandemije koronavirusa, sve više smo bili primorani shvatiti da se život treba živjeti u trenutku jer nam sve osim sadašnjega trenutka može biti oduzeto. To je dovelo i do radikalnijega pristupa, do toga da su se stvorile supkulture ljudi koji odbijaju koristiti mobitele, fotoaparate i ostalu tehnologiju koja je stvorena kako bi nam olakšala život, a sve u cilju dublje mogućnosti osjećanja sadašnjice. Međutim, što ako korištenjem fotoaparata (ili kamere na mobitelu) možemo bolje zapažati naše okruženje? Kada poneseemo fotoaparat u šetnju, više pažnje posvećujemo onome što vidimo podsvjesno tražeći „odlučujući trenutak” za fotografiju. Iako naše fotografije zasigurno neće biti kao Bressonove, pomažu nam da bolje povratimo informacije, i kratkoročno i dugoročno. U svom znanstvenom radu *Photographic Memory: The Effects of Volitional Photo Taking on Memory for Visual and Auditory Aspects of an Experience*, znanstvenici su pomoću nekoliko eksperimenata željeli potvrditi dvije hipoteze. Prva je glasila: „Kad ljudi svojevolumno fotografiraju, imat će pojačanu vizualnu memoriju, ali ne i slušne aspekte iskustva, u usporedbi s ljudima koji nemaju kameru”, a druga „Kad ljudi svojevolumno fotografiraju, imat će pojačanu vizualnu memoriju na aspekte iskustva koje su fotografirali, u usporedbi s vizualnim aspektima koje nisu fotografirali.” Kako bi dokazali ove hipoteze znanstvenici su proveli nekoliko eksperimenata, a svi su potvrdili isto: kada su sudionici svojevolumno mogli fotografirati iskustvo, bolje su se sjećali detalja tog iskustva, tj. bolje su pozicionirani na testu memorije koji je bio proveden. Sudionici nisu imali mogućnost pregledavanja fotografija prije testa što ukazuje da sam čin odlučivanja o fotografiranju te fotografiranja dovodi do boljega i detaljnijega prijema vizualnih informacija, te njihova pamćenja. U ovom eksperimentu sudionici su se nalazili u muzeju, no čak i kada pitanja na testu nisu bila vezana uz objekt koji su fotografirali, pokazali su sveukupno bolje pamćenje iskustva, što je bilo u suprotnosti s drugom hipotezom. Istraživanje je također pokazalo da koncentriranjem na vizualne podražaje smanjujemo koncentraciju na auditorne te tako informacije koje smo u tom periodu slušali slabije pamtimo. Ono što je vrlo

zanimljivo je da su se sudionici kojima je bilo rečeno da rade tzv. mentalne fotografije također bolje prisjećali doživljenoga nego oni koji nisu dobili instrukcije za mentalno fotografiranje niti su mogli koristiti svoj fotoaparatus ili mobitel.[21]

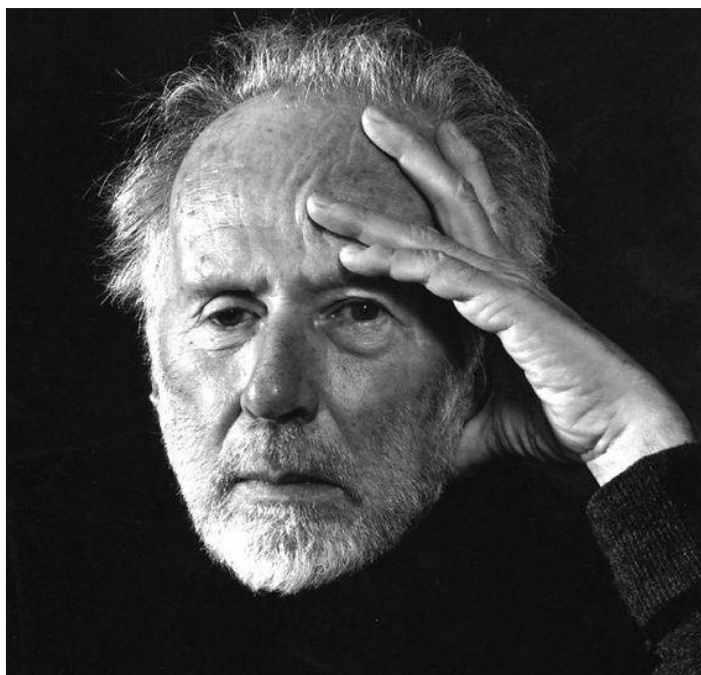
Ovo nam ukazuje da se ne trebamo osjećati loše ako želimo fotografirati trenutke, ma koliko se oni mali ili nevažni činili, jer nam pomažu bolje vidjeti i zapamtiti našu okolinu. Također, ne smijemo zaboraviti napuniti mobitele i fotoaparatus na sljedećem putovanju ako želimo što duže ostati na istome mjestu - makar mentalno.

3. Zvukovna kulisa

Hrvatska enciklopedija objašnjava kulisu kao dekorativni element u kazalištu pomoću kojega se određeni ambijent predočava na pozornici.[22] Nastavno na to, zvukovnu kulisu onda možemo smatrati zvukovnim elementom koji nam predočava zvukovni ambijent nekog prostora. Međunarodna organizacija za standardizaciju definira je kao akustično okruženje koje doživljava osoba, u određenom kontekstu.[23] Na engleskom se koristi izraz *soundscape* što je u doslovnome prijevodu zvukovni krajolik. To znači da u ovom trenutku vašu zvukovnu kulisu čine svi zvukovi koje čujete, a moju nažalost čini preglasan ventilator prijenosnoga računala. Ona se razlikuje od općenitoga akustičnog okruženja koje sadržava i frekvencije zvukova koje ljudsko uho ne čuje. Izraz zvukovna kulisa također se poistovjećuje s audiosnimkom koja prenosi određeno zvukovno okruženje, koje uz terenski snimljene zvukove može, ali ne mora, imati pratnju instrumenata.

3.1. Raymond Murray Schafer

Pojam zvukovne kulise nerijetko se dovodi u dodir s kompozitorom R. Murrayem Schaferom koji je svoj život proveo izučavajući prirodu zvuka te zvukovni odnos čovjeka i njegove okoline. Raymond Murray Schafer bio je kompozitor i glazbeni edukator te ekolog i pisac rođen u Kanadi. Na njegov rođendan, 18. srpnja, obilježava se Svjetski dan slušanja. Slušanje, u najboljem slučaju aktivno, preduvjet je za komunikaciju, zato trebamo naučiti kako slušati neprekidan koncert koji nam priređuje naše okruženje da bismo ga mogli prilagoditi nama samima.

R. Murray Schafer u svojoj brošuri *The New Soundscape* te knjizi *The Soundscape: Our Sonic Environment and the Tuning of the World* predlaže nekoliko ideja usko povezanih sa zvukovnim kulisama. On smatra kako je cijeli svemir, pa samim time i naš planet, jedna velika glazbena pozornica, koju moramo naučiti slušati. Kako bismo mogli naučiti slušati glazbu, moramo prvenstveno spoznati da tišina ne postoji. Nama koji bolujemo od tinitusa to je lako prihvatiti, no uviđam kako drugima to nije tako prirodan koncept. Čak i u potpuno zvukovno izoliranom prostoru čujemo svoje otkucaje srca, a prilikom predstava i klasičnih koncerata, iako se publika nastoji održati u tišini, tu je uvijek neki pozadinski zvuk. Međutim, naš je mozak navikao te zvukove ignorirati. Poznajem mnogo ljudi koji kažu da mogu spavati samo u apsolutnoj tišini, ali nitko od njih nikada nije spomenuo kako se povremeno mogu čuti cijevi od grijanja, frižider iz susjedne sobe ili blagi povjetarac vani. To su zvukovi na koje smo toliko naviknuti da ih više ne primjećujemo i samim time smatramo da postojimo u tišini dok smo zapravo oduvijek i neprestano okruženi zvukovima. Kada smo spomenuli koncerte, upravo prisustvo određenih drugih zvukova osigurava da ta koncertna izvedba dobije novu umjetničku razinu jer je neponovljiva. Ako sada uzmemo u obzir stvaranje nove glazbe ili nove glazbene ere u kojoj se glazba ne stvara samo instrumentima već i uz vanjske zvukove, došli smo do situacije u kojoj trebamo uvesti novi glazbeni jezik jer naš trenutni glazbeni zapis ne može previše pomoći. Murrayeva grafička notacija, kako se obično naziva nestandardni notni zapis, idejno je karakterizirana samo trima veličinama: frekvencijom, glasnoćom i intenzitetom. On također razlikuje dvije vrste zvukovnih sustava: sustave velikoga zasićenja ili hi-fi sustave i sustave niskoga zasićenja ili lo-fi sustave. Kada govorimo o zasićenju, razmatramo zasićenje signala, tj. omjer signala, koji bi u ovom slučaju bio neki zvuk koji želimo uočiti (crkvena zvona, ili hod po snijegu), i buke, tj. pozadinskih neželjenih i stopljenih zvukova. O ta dva sustava možemo govoriti u njihovim relacijama. Tako bi selo predstavljalo sustav višega zasićenja od grada jer na selu postoji manje ambijentalne buke te je moguće raspoznati pojedine zvukove i postaviti prostor u perspektivu što je u gradovima postalo gotovo nemoguće. Druga bi usporedba bila ona dana i noći; tijekom dana nam se, pogotovo u naseljenijim područjima, više zvukova preklapa te to predstavlja lo-fi sustav u odnosu na noć kada ljudi većinom spavaju i manja je buka pa je lakše prepoznavati određene zvukove.[24][25]

S ovakvim opisom zvukova, pogotovo grafičkom notacijom, svima bi bilo pristupačnije slušanje i razumijevanje tzv. kozmičke simfonije, kako ju Schafer naziva, te bi tada glazbeni odgoj prešao izvan granica škole u sve sfere našega svakodnevnog života. Glazbenici su u takvu

svijetu ne samo ljudi koji proizvode zvuk, nego i objekti koji ga proizvode osciliranjem (tako stvarajući zvučnu valove), te se to zajedno spaja u orkestar zvučnog svemira.[24]

Osim što tišina ne postoji nego je satkana od zvukova koje smo naučili ignorirati, ti zvukovi postaju sve glasniji te sve više tehnički tj. nastali od strojeva i tehnologije. Kako bi to slikovito pokazao, Murray je sa svojim studentima napravio jedan jednostavni eksperiment. Svatko je mogao izabrati po jedno umjetničko djelo iz različitih umjetničkih razdoblja, to je djelo moglo biti književno djelo, poema, slika ili povijesni zapis te su tražili naznake zvukova. Ono što su iz toga spoznali je da su primitivne kulture, kako je i očekivano, najviše bile okružene zvukovima prirode (voda, divlje životinje, ptice itd.). Srednjovjekovni, renesansni i ljudi koji su živjeli prije industrijske revolucije uglavnom su bili okruženi ljudskim žamorom i ostalim zvukovima nastalima od ljudi. Poslije industrijske revolucije glavninu zvukova preuzeli su strojevi i tehnologija što je do danas još poraslo. Iako njegov eksperiment nije znanstvene prirode, dobro ilustrira situaciju u kojoj se nalazimo. Da bi se to promijenilo, trebamo napraviti poveznicu s medicinom te početi izučavati prevenciju zvukova jer izlaganje određenim zvukovima može imati velike zdravstvene posljedice s kojima ćemo se upoznati nešto kasnije u ovome radu. Također, ono što smo počeli zanemarivati još prije industrijske revolucije do danas naš je glas, naš najmoćniji instrument koji nam može pomoći da naučimo biti bolji sugovornici, da naučimo zagovarati nove vidove kulture i glazbe te time postanemo i glazbenici.[24]

Zbog svoje strasti za smanjivanjem ambijentalne buke i prevencijom neželjenih zvukova te održavanjem zvučnih znamenitosti Schafer je osnovao *World Soundscape* projekt, kojemu je cilj bio prikupljanje i snimanje zvučnih kulisa različitih mjesta. Termin zvučna znamenitost skovao je sam Schafer, a proizlazi iz ideje da svako mjesto posjeduje svoju zvučnu znamenitost koja je često neprimjetna ljudima na tom području jer im je toliko poznata pa je nerijetko potrebno prisustvo treće osobe kako bi ukazala na nju.[25] Tako je nastao još jedan projekt naziva *The Soundmark Project* koji predvodi nekolicina umjetnika kojima je cilj pronalaženje i snimanje zvučnih znamenitosti različitih gradova.[26] Tijekom mog boravka u Berlinu pitala sam ljude koji su tamo odrasli koji su to zvukovi koji ih podsjećaju na Berlin. Te zvukove možemo smatrati berlinskim zvučnim znamenitostima:

- zvuk podzemne željeznice U1 na skretanju u ulici Falckensteinstraße
- ljudi koji piju i sviraju na suncu na Admiralbrücku
- mlade privilegirane obitelji koje lutaju po Kollwitzmarktu
- tinejdžeri koji plivaju nedjeljom popodne u Prinzenbadu
- zvuk zatvaranja starih S-bahn vrata
- hipsterski buvljak u nedjelju ujutro na Boxhagener Platzu
- vodič na turističkom brodu koji govori o znamenitostima Museumsinsela

Slika 3.3 Glazbena skupina Between music

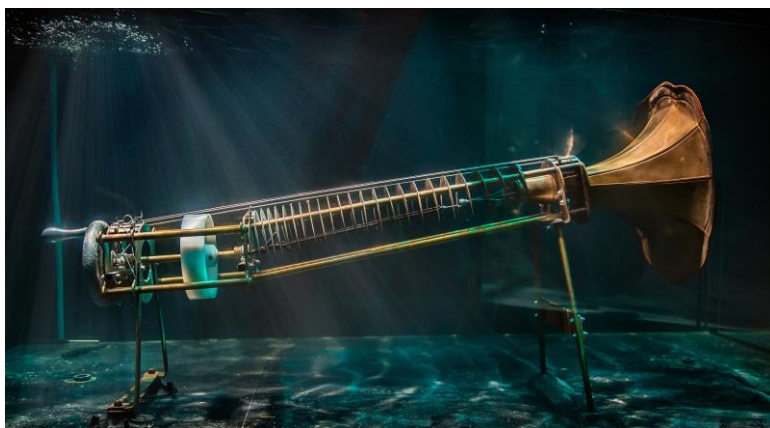
Slika 3.4 Violinist glazbene skupine Between music

AQUASONIC je koncertno iskustvo koje publici donosi pet muzičara i performera uronjenih u staklene komore ispunjene vodom. Koncert se održava u mračnim prostorijama gdje su komore posebno osvjetljenje te tako dolazi do mistične atmosfere. Nakon godina eksperimentiranja i pripreme osmislili su jedinstven način izvedbe jer, naravno, podvodna glazba nije ista kao glazba u zraku, pa su tako pronašli poseban stil pjevanja, a za njihove su potrebe u suradnji s drugim umjetnicima i majstorima izrađeni posebni podvodni instrumenti. To su *crystallophone*, *hydraulophone*, *rotacorda*, ugljična violina, posebno naštimate perkusije, i pjevačke zdjele (*singing bowls*). *AQUASONIC* je nakon nastupa uživo u procesu snimanja i

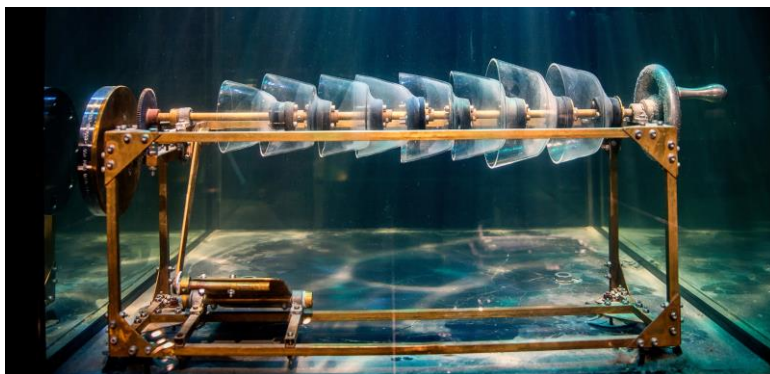
produkcije albuma tijekom čega se nose s brojnim izazovima, jer, primjerice, nisu mogli cijelu skupinu staviti u jednu sobu i snimati, već su ih snimali odvojeno.[29]

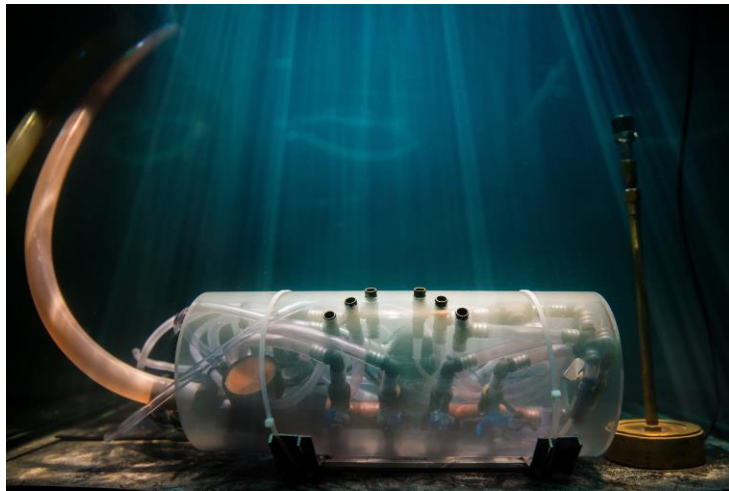
Slika 3.5 Perkusije

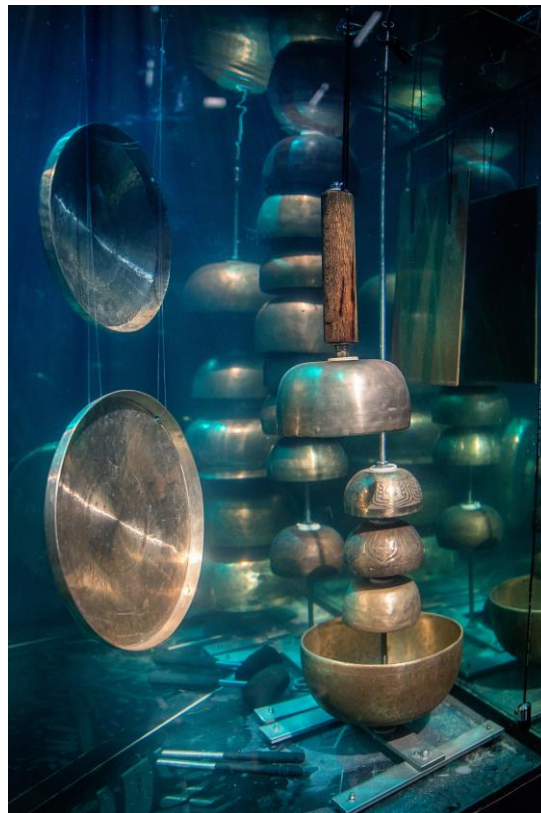
Slika 3.6 Rotacorda

Slika 3.7 Chrystallophone

Slika 3.8 Hydraulophone

Slika 3.9 Perkusije

Produbljujući dalje svoju vezu s morem uz pomoć znanstvenika, razradili su način na koji snimaju podvodne reverberacije, a dobivene materijale šalju glazbenicima koji ih koriste za pojedine instrumentalne dijelove skladbi.

Drowned Requiem podvodni je performans tijekom kojega je grupa svirala Beethovenovu *Odu radosti* u Mediteranskom moru. Ideja za performans nastala je zbog migracijske krize tijekom koje je oko 20 000 izbjeglica izgubilo život u Mediteranskom moru pokušavajući doći

na sigurno. Time su željeli podsjetiti na ljudsko pravo na život koje Europska unija garantira bez obzira na spol, religijsko opredjeljenje ili porijeklo. [29]

Slika 3.10 Glazbena skupina Between music u komorama

3.3. Zdravstvene posljedice onečišćenja bukom

Bukom možemo smatrati svaki neželjeni zvuk. Buka okoliša podrazumijeva sve neželjene zvukove oko nas, s iznimkom zvukova nastalih na radnom mjestu. Vrlo je postojana u gradovima gdje se svakodnevno pojačava i predstavlja sve veći zdravstveni problem. Na radnom mjestu ljudi se također susreću s bukom, a ta je buka nerijetko i veća (za radnike koji rade s raznim strojevima) nego buka okoliša, te samim tim još više utječe na život i zdravlje.[30] U svom znanstvenom radu iz 2007. godine gdje buku okoliša nazivaju modernom kugom, Lisa Goines i Louis Hagler prave poveznicu između industrije duhana i zvukovnog onečišćenja jer je društvo pedesetih godina prošloga stoljeća zanemarivalo probleme te industrije jednako kao što danas zanemaruju problem buke. Industrija duhana i buka okoliša predstavljaju zagađenje zraka pa ih je važno shvatiti jednako ozbiljno te je također potrebno da se vlasti uključe u rješavanje problema.[31]

Prolongirano izlaganje buci djeluje na naše tijelo jednako kao kronični stres te može izazvati brojne zdravstvene probleme koje je Svjetska zdravstvena organizacija podijelila u nekoliko skupina.[30]

Prva od njih zahvaća poremećaje sluha, a kako je svijet oko nas najprilagođeniji osobama koje se mogu osloniti i na osjetilo vida i na osjetilo sluha, zaključujemo da smanjenje ili gubitak

sluha mogu imati teške mentalne i socijalne posljedice pored očitih fizičkih. S obzirom na to da još uvijek nedostaje istraživanja na ovu temu, možemo govoriti samo o potencijalno opasnim situacijama, pa je tako generalno dogovoreno da može biti potencijalno opasno ako je osoba izložena razini buke većoj od 85 decibela duže od 8 sati, te općenita izloženost tolikoj i višim vrijednostima. Također je generalno dogovoreno da svaka buka ispod 75 decibela bez obzira na trajanje izloženosti, ne uzrokuje oštećenja sluha. Za ilustraciju možemo usporediti razinu zvuka od 85 decibela s radom blendera, dok rock koncert mjeri razinu između 110 i 120 decibela, a mi se tim događajima izlažemo svojevrijedno, neupućeni u rizik i posljedice.[30]

Zatim kao posljedicu pretjeranog izlaganja buci imamo negativno društveno ponašanje i iritaciju, te ometenu govornu komunikaciju posebice kod djece i starijih.

Problemi sa spavanjem nastaju kad smo izloženi razini buke od 30 decibela i višoj tijekom noći. Kratkoročno izlaganje takvoj buci, koju možemo usporediti s radom frižidera, povećava općenitu razinu osjetljivosti na zvukove sljedeća 24 sata, dok dugotrajno izlaganje buci tijekom noći povlači za sobom druge tjelesne i mentalne probleme.[30]

Dalje su navedene kardiovaskularne bolesti koje su prisutne kod svih dobnih skupina uključujući i djecu kod kojih su istraživanja pokazala da odrastanje u bukom onečišćenom okruženju rezultira većim lučenjem kortizola i drugih hormona induciranih stresom te veći krvni tlak.[30]

Posljednji su, ali jednako važni, problemi s mentalnim zdravljem. Pretjerano izlaganje bučnom okolišu izaziva kod djece i odraslih, između ostaloga, anksioznost, mučninu, stres, glavobolje, histeriju pa i psihozu. Izlaganje buci možda može objasniti dehumanizaciju urbanoga društva jer je buka iznad 80 decibela povezana sa smanjenjem želje za pomaganjem drugima te povećanjem agresivnosti.[30]

3.3.1. Prirodni zvukovi

Upravo smo pričali o posljedicama i štetnosti buke, ali postoje i zvukovi čije nam izlaganje pomaže, a to su zvukovi prirode. Istraživanje je pokazalo da zvukovi prirode smanjuju stres i pomažu sveukupnom zdravlju organizma. U gradovima tako parkovi postaju nova svetišta u koja ljudi odlaze radi psihofizičke regeneracije koja pružaju osjećaj sigurnosti jer nas odvajaju od glasnih i alarmantnih zvukova grada.[32]

Trebamo se dakle potruditi održati zvukove prirode kao zvukovne znamenitosti te vratiti zvukovnu kulisu grada u zdraviju ravnotežu prirodnih i industrijskih zvukova.

3.3.2. Korištenje slušalica

Razgovor sa stanovnicima Berlina o prepoznatljivim berlinskim zvukovima potaknuo me da se zapitam koliko ja zapravo slušam svoju okolinu i nadovezujući se na to, koliko uživam u zvuku kozmičkoga orkestra.

Odgovor je tada bio - minimalno. Jedna sam od onih osoba koje uvijek imaju slušalice u ušima s relativno glasnom glazbom (iako sam upoznata sa štetnošću glasnoga slušanja).

To me dovelo do proučavanja subjektivnoga osjećaja tijekom nošenja slušalica koji je za mene, ispostavilo se zbog alijenacije od okruženja, prvenstveno anksiozan i samim time upravo u suprotnosti s iskorištavanjem punoga zvukovnog i slikovnog potencijala života. Zbog toga sada koliko god mogu izbjegavam nošenje slušalica, te me to dalje potaknulo na proučavanje drugih ljudi i njihovih navika, a rezultati su bili suprotni od mojih očekivanja jer, prije svega, nisam očekivala da je svima život lakši dok koriste slušalice.

Chaturthi S. De Silva u svojoj disertaciji govori o privatnom zvukovnom okruženju koje stvaraju korisnici slušalica, bez obzira na to slušali nešto ili ne. Njegovi su ispitanici izjavili da se osjećaju bolje i zadovoljnije ako slušaju neki audiozapis prilikom boravka u javnome prijevozu te im tako brže prolazi vrijeme. Oni, kao i ja, imaju osjećaj izoliranosti, ali u njihovom je slučaju ta izolacija ugodna jer se zbog nje osjećaju više kao *doma*. Osim toga, slušanje audiozapisa pomaže im pri koncentraciji jer ne obraćaju pozornost na buku oko sebe.[33]

3.3.3. Zvukovni dnevnik

Svi se mi znamo zateći u promišljanju kako danas više ne postoji nešto novo što možemo otkriti ili u čemu možemo biti inovativni. Međutim, kao što smo vidjeli u dosadašnjem radu, područje zvuka i *nove* glazbe prepuno je potencijala koji samo čeka da ga iskoristimo.

U razmišljanjima o fotografiranju istaknuto je da je dovoljno napraviti mentalnu sliku kako bismo bolje zapamtili iskustvo, a tako možemo razmišljati i o ostalim osjetilima. Vođenje dnevnika zvukova koje čujemo tijekom dana, bilo to u audioformatu ili ispisano rukom, ne samo da pomaže boljem prepoznavanju zvukovnih znamenitosti i prostora, već vježba naš mozak te daje dublje životno iskustvo.

„Svemir je vaš orkestar. Neka ništa manje ne bude teritorij vaših novih studija.” R. Murray Schafer[24]

4. Praktični rad

4.1. Kreativni proces

Ideja za ovaj diplomski rad proizašla je iz moje velike ljubavi prema putovanjima i bilježenjima istih. Do sada su ta bilježenja bila većinom fotografska pa je sada glavnina izazova pripala snimanju zvukova. Odlučila sam tako posjetiti tri europska grada: Amsterdam, Berlin i Zagreb te sam se iz svakog vratila sa serijom od 12 fotografija i zvukovima koji sada čine tri zvukovne kulise. Samo putovanje trajalo je mjesec dana (6. svibnja 2022. – 6. lipnja 2022.) ali pripreme su trajale nekoliko mjeseci. Tijekom priprema, između ostalog, naglasak je bio na troškovima, jer sam željela pokazati da je moguće putovati sa studentskim budžetom i da za sve što želiš postoji način. Moj se put sastojao od sljedećih „stanica”: Beča, Frankfurta, Amsterdama, Berlina te ponovno Beča prije povratka u Zagreb, te su sve karte zajedno koštale oko 1000 kn, što navodi na zaključak da sam putovala *Flixbusom*.

Slika 4.1 Frankfurt

Slika 4.2 Beč

Iako sam karte kupila na vrijeme i bila spakirana, ni pripreme ni put nisu prošli bez prepreka. Prije samog puta pokvario mi se fotoaparatus, no imam sreću da sam okružena predivnim ljudima pa sam tako dobila na korištenje isti od prijateljice. Nakon toga zakasnila sam na autobus u Beču i zaključila da nije uvijek istinita izreka „A wizard is never late, nor is he early, he arrives

precisely when he means to” dok sam se nekoliko sati kasnije vozila bugarskim autobusom čiji nas je vozač ostavio više od sat vremena na jednoj benzinskoj postaji i nestao. Prije stizanja u Frankfurt dobila sam obavijest da ipak nemam smještaj u blizini Amsterdama kako je bilo dogovoreno, pa je uslijedio mali slom živaca. A nakon boravka u Amsterdamu i puno prehodanih kilometara, u Berlin sam došla s povrijeđenim koljenom i slomljenim srcem jer je to značilo da se sljedećih sedam dana ne smijem micati i izlaziti iz stana. Pretpostavljam da to ni Berlinu nije bilo drago jer je kiša padala većinu vremena, a ja sam, kad sam napokon izašla iz stana, hodala u zimskoj jakni (na kraju svibnja!). U Berlinu sam ponovno naučila da trebam ranije krenuti na autobus, ali sam i ponovno imala sreće s prijateljima koji su zajedno sa mnom trčali i nosili kofer. Ovoga se svega sjećam osim zato što je bilo jako traumatično, i zato što sam cijelo vrijeme vodila dnevnik, kako zvukova i procesa rada, tako i osobnih promišljanja. A sve ovo pišem i ovdje jer želim naglasiti da fotografije koje su nastale ne prikazuju uvijek ono što se događalo u pozadini, odnosno ni loša iskustva ne mogu spriječiti da se rodi umjetnost.

Slika 4.1 Rokovnik

U Nizozemskoj sam boravila u Hagu i svakodnevno putovala u Amsterdam kako bih fotografirala i snimala zvukove. To je značilo nekoliko sati u javnome prijevozu svaki dan, i takve ekshibicije ne preporučujem. Zbog toga vjerujem da ni moje iskustvo nije bilo najpozitivnije iako sam zaključila da bih se bez problema i vrlo brzo mogla naviknuti na život u njemu. Tijekom zadnjeg dana nastala je i pjesma:

A love letter to Amsterdam

I'm sure that I've spent at least one lifetime here

It feels so easy to look at you, to walk through you, and to get mad at you

I feel like it's a good thing that I haven't loved you more

Or that you haven't shown me too much affection

Maybe I would want to stay forever

Maybe it would make me forget all the hardships that got me here

I know I could fall in love with you, but thankfully I'm leaving

I hope that people would take care of you

Of us

I know I'll see you soon

Hopefully, then happily married to another place

Berlin je najpozitivnije utjecao na mene od svih gradova u kojima sam boravila tijekom ovog putovanja (iako je bez sumnje bilo i najhladnije). Ljudi su bili topli i dragi te sam za nekoliko dana upoznala pozitivnih ljudi i doživjela pozitivnih trenutaka koliko i za cijeli put. Čak sam donijela i odluku selidbe o kojoj i danas razmišljam.

U Zagreb sam također putovala svakodnevno, a jedino gore do višesatnoga putovanja na relaciji Hag – Amsterdam putovanje je hrvatskim željeznicama tijekom perioda toplotnih valova, pogotovo prilikom radova na pruži jer je to značilo presjedanje u autobus i dodatno produženje puta. A u autobusu je, subjektivno, znalo biti toplije nego vani.

Tijekom putovanja čitala sam knjigu *Insomniac city: New York, Oliver and Me*, koju je napisao fotograf Bill Hayes, a koja sadržava njegove fotografije uličnoga života New Yorka te izvatke iz dnevnika. Knjiga bilježi i posljednje godine Olivera Sacksa, neurologa koji je pisao o ljudima kao jedinoj glazbenoj vrsti, te o odnosu glazbe i čovjeka. Knjiga završava riječima: „What is the point? Why go on? And there is really only one answer: To be alive.”

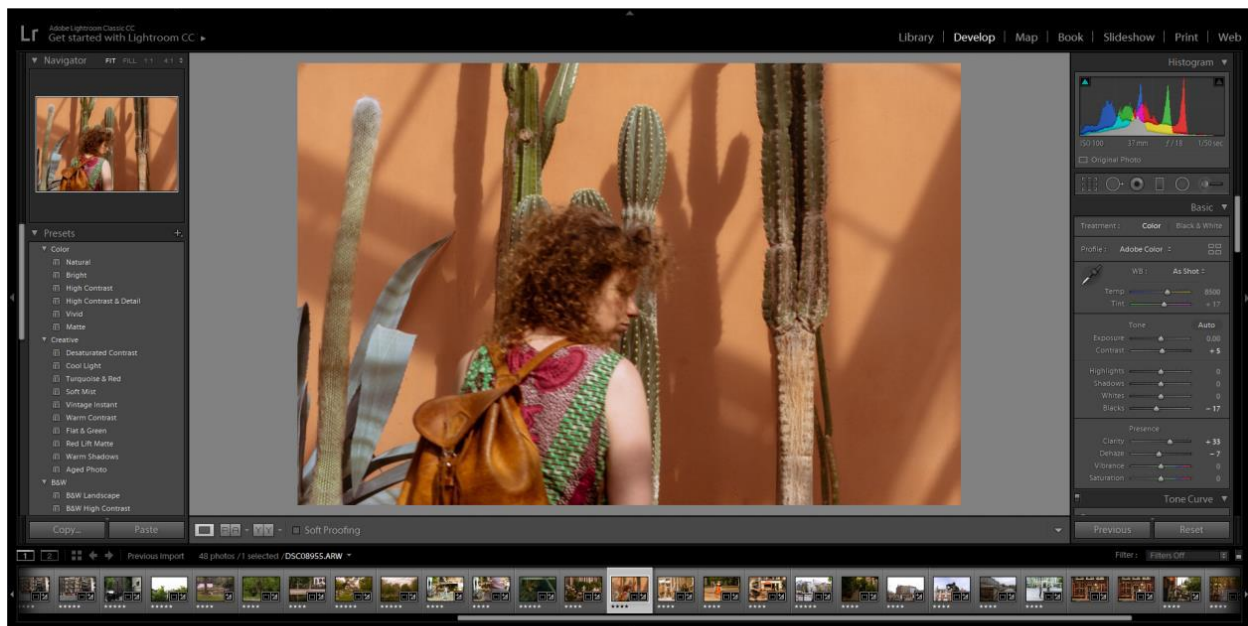
Slika 4.2 Fotografija Billa Heyesa

4.2. Fotografije

Prvobitna je ideja bila raditi crno-bijele fotografije, ali sam nakon nekoliko sati provedenih u Amsterdamu zaključila da bih trebala još jednom izaći iz zone komfora i eksperimentirati s bojom. Također sam prvobitno željela više fotografirati ljude, ali kao što sam već objasnila ranije, nisam željela ni na koga loše utjecati svojim fotografiranjem.

Željela sam odraditi što više posla na licu mjesta te fotografijama dati određeni „osjećaj” koji je bio prigodan u datom trenutku korištenjem postavki fotoaparata, ne oslanjajući se previše na postprodukciju. Tako sam se vratila kući s nekoliko tisuća fotografija, od kojih će svjetlo dana na diplomskoj izložbi ugledati njih 36.

Fotografije su tako prvo prošle proces selekcije pa zatim i minimalne postprodukcije u programu *Adobe Lightroom*.

Slika 4.3 Rad u Lightroomu

4.2.1. Amsterdam

Amsterdam je bio prva lokacija na kojoj sam krenula snimati fotografije za ovaj projekt. Poslužilo me je vrijeme i osvjetljenje te je tako nastala prva serija od 12 fotografija.

Slika 4.4 Amsterdam 1

Slika 4.5 Amsterdam 2

Slika 4.6 Amsterdam 3

Slika 4.7 Amsterdam 4

Slika 4.8 Amsterdam 5

Slika 4.9 Amsterdam 6

Slika 4.10 Amsterdam 7

Slika 4.11 Amsterdam 8

Slika 4.12 Amsterdam 9

Slika 4.13 Amsterdam 10

Slika 4.14 Amsterdam 11

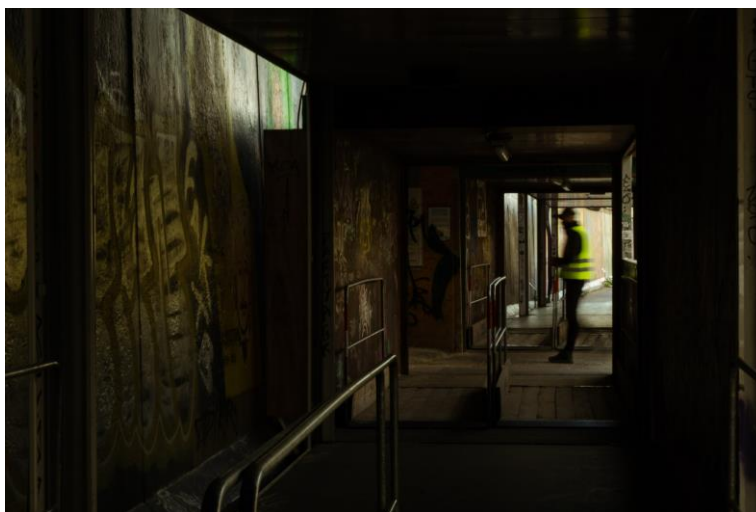
Slika 4.15 Amsterdam 12

4.2.2. Berlin

U Berlinu sam se našla u situaciji u kojoj nisam imala mogućnosti provesti puno vremena radeći, a ono što sam uspjela snimiti bilo je po sumornom i nepovoljnom vremenu. Ipak, smatram da fotografije dobro prenose moje iskustvo.

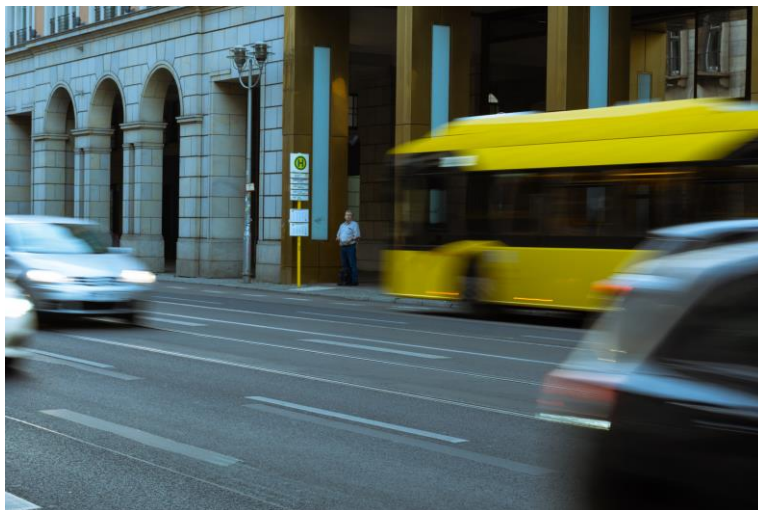
Slika 4.16 Berlin 1

Slika 4.17 Berlin 2

Slika 4.18 Berlin 3

Slika 4.19 Berlin 4

Slika 4.20 Berlin 5

Slika 4.21 Belin 6

Slika 4.22 Berlin 7

Slika 4.23 Berlin 8

Slika 4.24 Berlin 9

Slika 4.25 Berlin 10

Slika 4.26 Berlin 11

Slika 4.27 Berlin 12

4.2.3. Zagreb

Tijekom boravka u Zagrebu već sam se ustalila u stilu i očekivanjima pa je ova serija fotografija najbrže dočekala svjetlo dana.

Slika 4.28 Zagreb 1

Slika 4.29 Zagreb 2

Slika 4.30 Zagreb 3

Slika 4.31 Zagreb 4

Slika 4.32 Zagreb 5

Slika 4.33 Zagreb 6

Slika 4.34 Zagreb 7

Slika 4.35 Zagreb 8

Slika 4.36 Zagreb 9

Slika 4.37 Zagreb 10

Slika 4.38 Zagreb 11

Slika 4.39 Zagreb 12

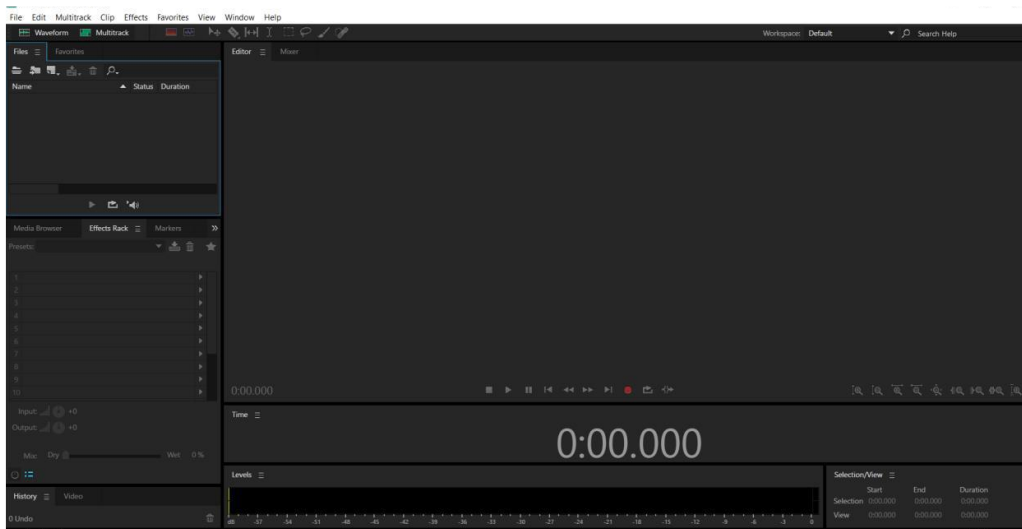
4.3. Zvukovne kulise

Rad sa zvukom bio je najzahtjevniji dio mog diplomskog rada prvenstveno zato što sam se s ovakvim oblikom terenskog rada i postprodukcije prvi put susrela. Za snimanje sam koristila snimač *Zoom* te opciju stereo snimanja. Na početku sam se susrela s dva problema, prvi je bio ujedno i najveći problem u Amsterdamu, a to je vjetar. Taj problem sam, u konzultacijama s mentorom i kolegama, riješila korištenjem čarape preko mikrofona. Drugi je bio prebrzo trošenje baterije, a to sam riješila prebacujući se na *Stamina* opciju. U Koprivnicu sam se vratila s nekoliko sati snimljenog materijala.

Slika 4.40 Zoom snimač

Prvo je uslijedilo preslušavanje svih materijala i njihovo kategoriziranje, a zatim i rad na njima u programu *Adobe Audition*.

Slika 4.41 Adobe Audition

Kako bih opisala strukturu zvukovnih kulisa koje su nastale, prvo moram objasniti proces snimanja. Snimala sam zvuk hodajući s lokacije na lokaciju koju sam htjela posjetiti (primjerice Botanički vrt u Amsterdamu), a kada bih ugledala nešto zanimljivo, fotografirala bih i nastavila dalje. Tako sam stvorila zvukovne kulise koje opisuju grad, ali i općenito turističko iskustvo. Zvukovi u kulisama poredani su redoslijedom kojim su snimljeni te su radi lakšeg slušanja na njima napravljeni prijelazi u vidu *fade-in* i *fade-out* efekata.

*Slika 4.43 Botanički vrt u
Amsterdamu*

*Slika 4.42 Botanički vrt u
Amsterdamu*

4.3.1. Amsterdam

Amsterdam je bio izuzetno vjetrovit pa ni čarapa nije puno pomogla pri snimanju, no usprkos svemu došli smo do finalne zvukovne kulise u trajanju od 23 minute. Kulisa, nakon kategoriziranja pa zatim i biranja zvukova, ima 41 traku.

Kategoriziranje se odvijalo po danima i izgledalo ovako:

Amsterdam - dan 1

001 - zvuk ptica

002 - mokra cesta

006 - zvono na biciklu

008 - vjetar, razgovor, ptice, radnici, semafor

009 - vlastiti opis: vrijeme, mjesto, prognoza

010 - semafor, promet

011 - žabe

017 - razgovor: *“in her head”*

018 - razgovor: *“i’ m gonna spill”*

019 - promet, komešanje mase

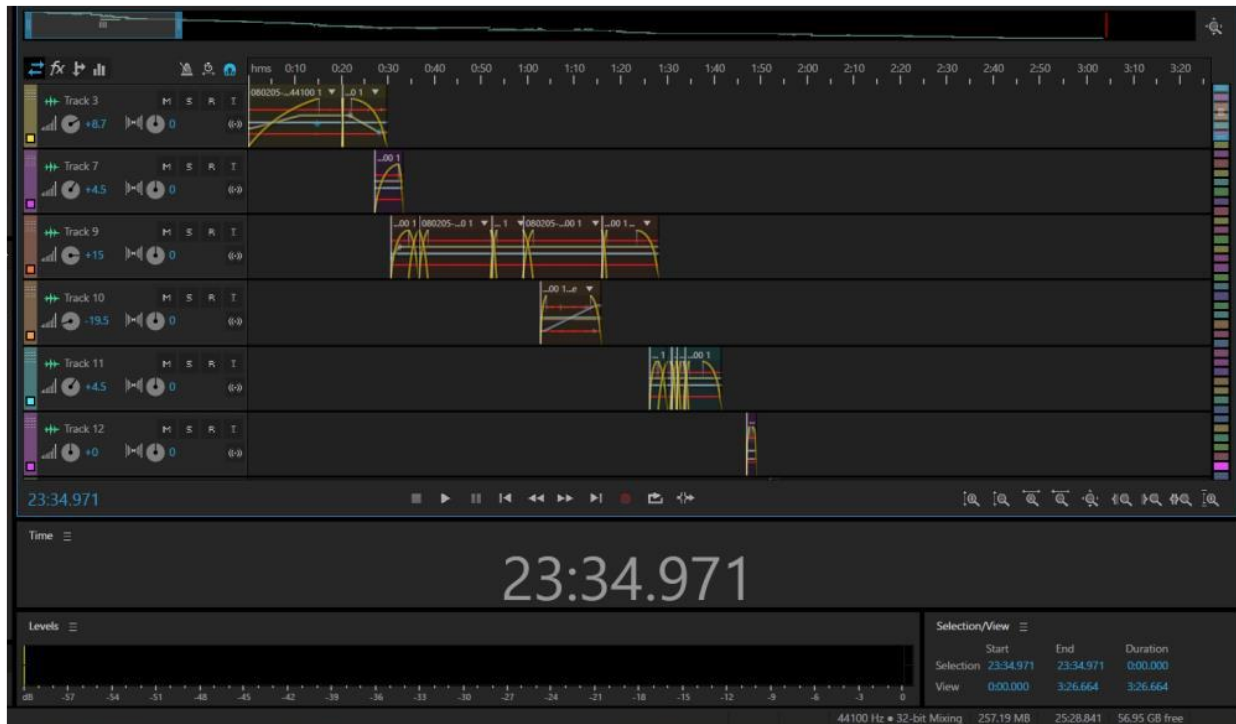
020 - nešto sitno

021 - glazba

022 - zvana, tramvaj

023 - čudan zvuk

Ovakva kategorizacija nastavila se i u sljedećim danima.

Slika 4.44 Rad u Adobe Auditionu

4.3.2. Berlin

Berlinska zvukovna kulisa traje nešto više od 19 minuta i ima 34 kanala. Zvukovi koji se mogu čuti su: glazba, promet, (naši) ljudi, razgovor, kašalj, bicikli, autobusi, djeca, hodanje, djevojka koja pjeva “*I believe I can fly*”, voda, semafor, hitna pomoć itd.

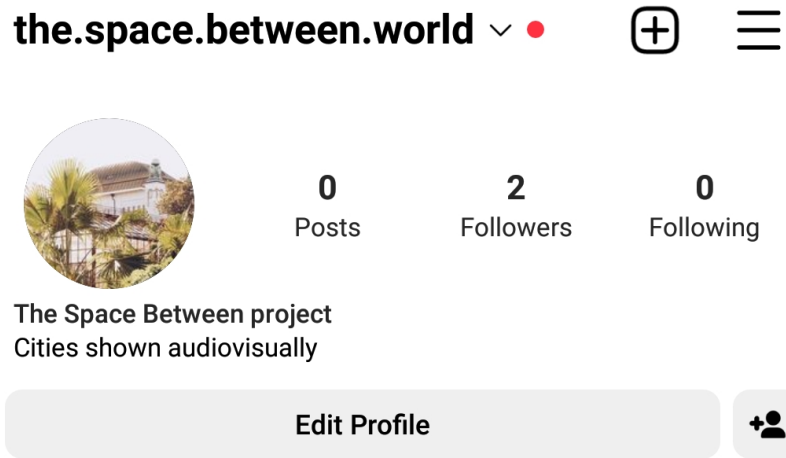
4.3.3. Zagreb

Zagrebačka kulisa sastoji se od 36 traka te traje nešto više od 17 minuta. Zvukovi koje čujemo u ovoj kulisi između ostalih su: ljudi, tramvaji, bicikl, bušenje, glazba, hod, glavni kolodvor, uzdah, ptice, muhe itd.

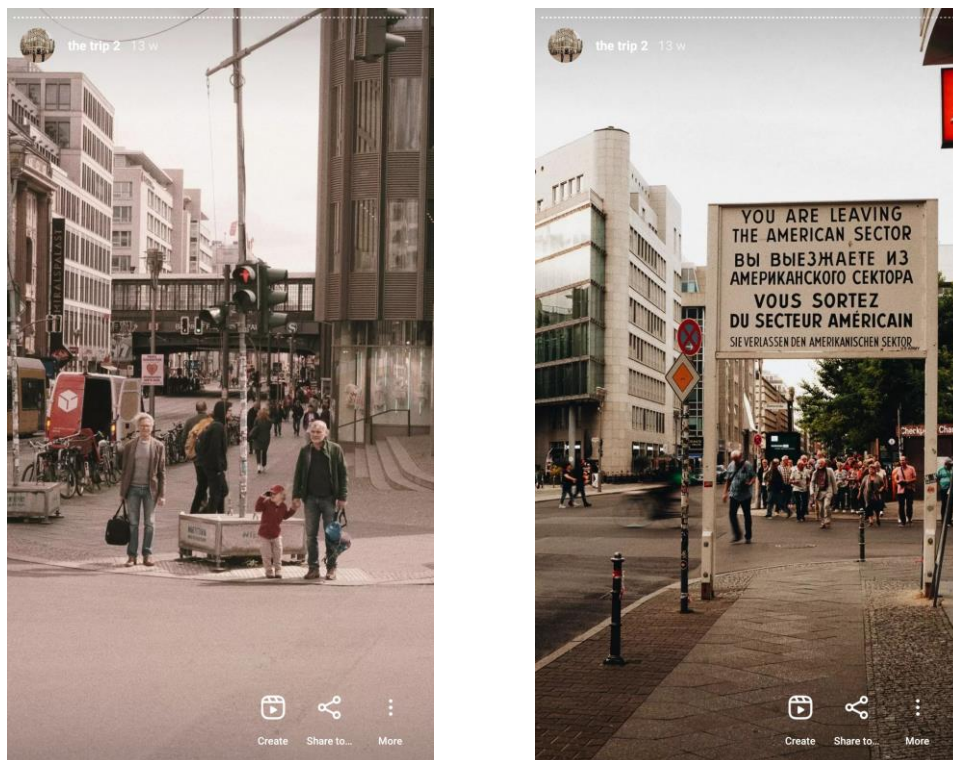
4.4. Instagram stranica

Tijekom cijelog putovanja dijelila sam fotografije i prenosila dojmove na svom osobnom Instagram profilu te tako stupila u kontakt s mnogim ljudima koje sam upoznala na putu. S

obzirom na to, jedino je bilo logično da ovaj projekt dobije svoju zasebnu Instagram stranicu pomoću koje i dalje može biti inspiracija ljudima.

Slika 4.45 Instagram profil rada

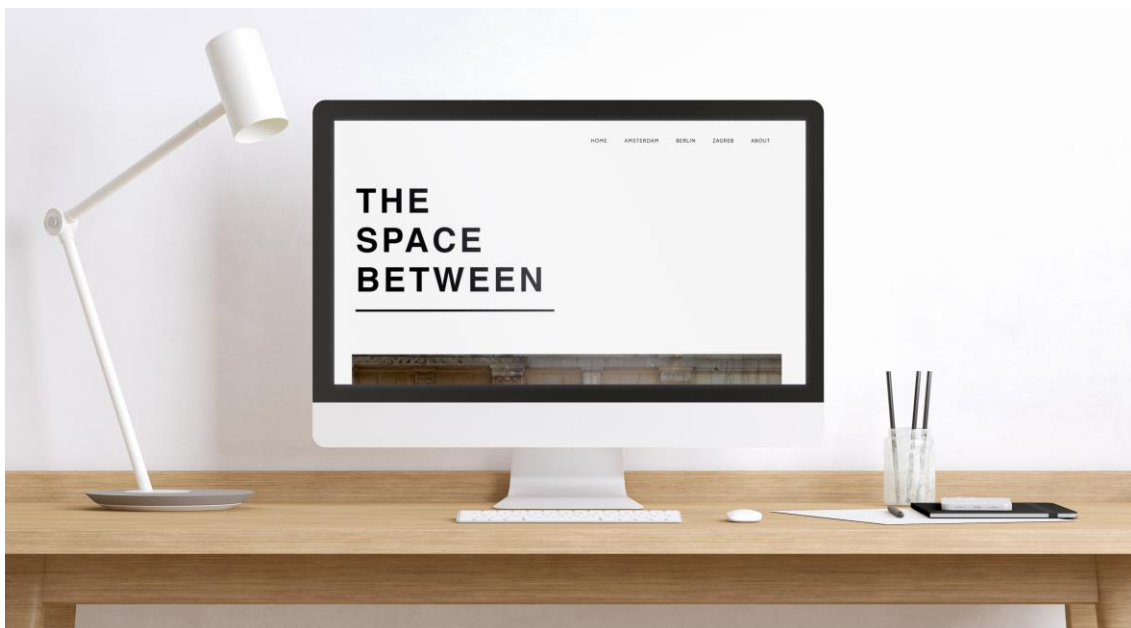
Slika 4.46 Primjeri priča na Instagramu

Slika 4.47 Primjer objave na Instagramu

4.5. Mrežna stranica

Ovaj projekt ima i svoju mrežnu stranicu koju je izradio kolega Mario Zovko, a koja odiše minimalizmom. Na stranici je moguće pronaći ovaj projekt, a također će tamo biti moguće pronaći i sljedeće nastavke.

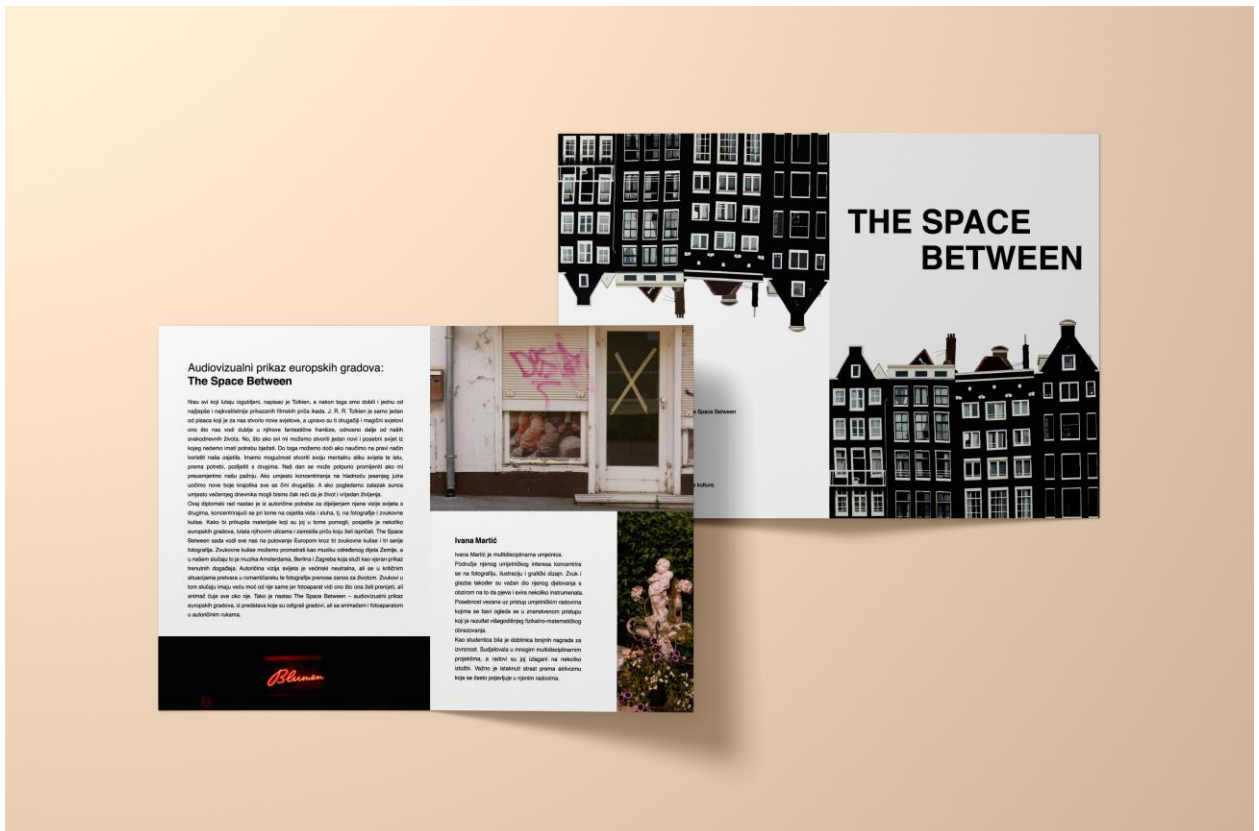
Slika 4.48 Fotografije mrežne stranice

4.6. Izložba

Ovaj rad bit će prikazan javnosti kroz multimedijalnu izložbu. Koncept izložbe se kroz mjesec rada na ovom diplomskom radu nekoliko puta mijenjao, većinom zbog traženja prikladnog prostora. Prvobitna ideja bila je da se izložba proteže kroz tri prostorije. Svaka od tih prostorija predstavljala bi jedan grad, a posjetitelji bi se kretali iz prostorije u prostoriju i tako putovali iz grada u grad slušajući zvukove i gledajući fotografije. U svakoj prostoriji bila bi izložena jedna serija od 12 fotografija koje smo vidjeli ranije, a koju upotpunjuje odgovarajuća zvukovna kulisa. Međutim, konačno rješenje bit će ponuđeno u jednoj prostoriji Foruma udruga nezavisne kulture u Koprivnici. Svakom gradu tako će pripasti jedan kut prostorije, a fotografski radovi visjet će na lampicama, dok će u svakom kutu biti postavljen i zvučnik koji će reproducirati kulise. Na fotografijama ispod vidimo plakat i brošuru izložbe prikazane pomoću fotografskih maketa.

Slika 4.49 Plakat

Slika 4.50 Brošura

4.7. Posebnost

Ono što ovaj diplomski rad razlikuje od drugih radova jest mogućnost cjeloživotnog nadograđivanja. Moj plan je nastaviti fotografirati, snimati zvukove te voditi dnevnik tijekom svih mojih daljnjih putovanja koji će se moći pronaći na gore spomenutim mjestima. Ovaj projekt nudi i mogućnost nadogradnje s drugim medijima, primjerice *podcastom* s ljudima koje upoznajem tijekom puta ili videodnevnikom.

5. Zaključak

Mediji fotografije i zvuka tijekom svih umjetničkih razdoblja umjetnicima služe kao alat za proučavanje raznih tematika. Ovaj diplomski rad, *The Space Between*, spaja ta dva medija u audiovizualni prikaz europskih gradova. Gradovi su vizualno prikazani kroz tri serije fotografija nastalih šetajući ulicama Amsterdama, Berlina i Zagreba. Ulična je fotografija danas grana koja se trudi živjeti stare ideje pri tome poštujući nove kriterije društvene privatnosti. U takvom svijetu ulični fotografi trebaju stvarati u korist društva, a ne radi vlastite zabave prikazivati pojedince u lošem svjetlu.

Zvukovne kulise bile su najizazovniji dio ovoga rada, a njihovo istraživanje najplodonosnije u smislu otvaranja novih vidika i mogućnosti. Zaključili smo da svi možemo biti glazbenici koristeći pri tome tehnologiju koja nam je na dohvat ruke ako osluhnemo glazbu koja neprestano svira oko nas.

Praktični dio ovoga rada spaja zvuk i fotografije u jednu cjelinu, prvenstveno na mrežnoj stranici, a zatim i na multimedijalnoj izložbi. Posebnost ovog rada je njegov potencijal za cjeloživotnu nadogradnju fotografijama i zvukovima iz raznih drugih gradova, kao i novim medijima.

**IZJAVA O AUTORSTVU
I
SUGLASNOST ZA JAVNU OBJAVU**

Završni/diplomski rad isključivo je autorsko djelo studenta koji je isti izradio te student odgovara za istinitost, izvornost i ispravnost teksta rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (knjiga, članaka, doktorskih disertacija, magistarskih radova, izvora s interneta, i drugih izvora) bez navođenja izvora i autora navedenih radova. Svi dijelovi tuđih radova moraju biti pravilno navedeni i citirani. Dijelovi tuđih radova koji nisu pravilno citirani, smatraju se plagijatom, odnosno nezakonitim prisvajanjem tuđeg znanstvenog ili stručnoga rada. Sukladno navedenom studenti su dužni potpisati izjavu o autorstvu rada.

Ja, Ivana Martić (ime i prezime) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom Audiovizualni prikaz europskih gradova The Space Between (upisati naslov) te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

Student/ica:
(upisati ime i prezime)

I. Martić
(vlastoručni potpis)

Sukladno Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju završne/diplomske radove sveučilišta su dužna trajno objaviti na javnoj internetskoj bazi sveučilišne knjižnice u sastavu sveučilišta te kopirati u javnu internetsku bazu završnih/diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Završni radovi istovrsnih umjetničkih studija koji se realiziraju kroz umjetnička ostvarenja objavljuju se na odgovarajući način.

Ja, Ivana Martić (ime i prezime) neopozivo izjavljujem da sam suglasan/na s javnom objavom završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom Audiovizualni prikaz europskih gradova The Space Between (upisati naslov) čiji sam autor/ica.

Student/ica:
(upisati ime i prezime)

I. Martić
(vlastoručni potpis)

6. Literatura

- [1] <https://www.britannica.com/art/street-photography>, pristup ostvaren: 01. 07. 2022.
- [2] <https://vangoghletters.org/vg/>, pristup ostvaren: 15. 08. 2022.
- [3] Hannavy, John. 2007. *Encyclopedia of Nineteenth-Century Photography*. Routledge.
- [4] Hall, Stuart. 1997. *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices (Culture, Media and Identities Series)*. Sage Publications & Open University.
- [5] <https://www.theartstory.org/artist/cartier-bresson-henri/>, pristup ostvaren: 15. 07. 2022.
- [6] <https://www.all-about-photo.com/photographers/photographer/29/henri-cartier-bresson>, pristup ostvaren: 15. 07. 2022.
- [7] <https://www.widewalls.ch/magazine/robert-frank-the-americans-albertina>, pristup ostvaren: 15. 07. 2022.
- [8] <https://www.dostreetphotography.com/blog/brief-history>, pristup ostvaren: 15. 07. 2022.
- [9] <https://www.leidenspecialcollectionsblog.nl/articles/emmy-andriesse-forbidden-photographs-of-the-hunger-winter-and-liberation-of-holland-1944-1945>, pristup ostvaren: 15. 07. 2022.
- [10] <http://autorenfotografien.pixeltransfer.com/en/hildegard-ochse-1935-1997/>, pristup ostvaren: 15. 07. 2022
- [11] Barić, Hana. 2021. *Umjetnička fotografija u 20. stoljeću*. Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet. Završni rad.
- [12] <https://www.equalityhumanrights.com/en/human-rights/human-rights-act>, pristup ostvaren: 01. 08. 2022.
- [13] Stajanko, Jan. 2019. *Street Photography in Light of Information Privacy*. Zbornik radova *Compendium of Contemporary Legal Issues*, str. 119-122. Maribor.
- [14] Coleman, A. D. 1987. *Private lives, public places: Street photography ethics*. *Journal of Mass Media Ethics: Exploring Questions of Media Morality*, str. 60-66.
- [15] Hadley, John. 2022. *Street Photography Ethics. Ethical Theory and Moral Practice*.
- [16] <https://www.simplypsychology.org/Kitty-Genovese.html>, pristup ostvaren: 01. 08. 2022.
- [17] Mizen, Mark. 2004. *Scrapbook photo albums are therapeutic for Alzheimer's patients*.
- [18] <https://www.txalz.org/blog/powerofphotos/>, pristup ostvaren: 20. 08. 2022.
- [19] <https://www.alzheimers.net/6-best-ways-to-stimulate-memories-through-photos>, pristup ostvaren: 20. 08. 2022.
- [20] <https://www.joshuasarinana.com/memory-photography-and-the-human-brain>, pristup ostvaren: 20. 08. 2022.

- [21] Barasch, Alixandra i dr. 2017. *Photographic Memory: The Effects of Volitional Photo Taking on Memory for Visual and Auditory Aspects of an Experience*.
- [22] <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=34528>, pristup ostvaren: 01. 09. 2022.
- [23] <https://www.iso.org/standard/52161.html>, pristup ostvaren: 01. 09. 2022.
- [24] Murray Schafer, Raymond. 1969. *The New Soundscape: A Handbook for the Modern Music Teacher*. BMI Canada.
- [25] Murray Schafer, Raymond. 1994. *The Soundscape: Our Sonic Environment and the Tuning of the World*.
- [26] <https://www.soundmark.fr/en/thesoundmarkproject-2/>, pristup ostvaren: 01. 09. 2022.
- [27] <https://www.sfu.ca/sonic-studio-webdav/WSP/FVS/fvs.html>, pristup ostvaren: 01. 09. 2022.
- [28] <https://www.sfu.ca/sonic-studio-webdav/WSP/index.html>, pristup ostvaren: 01. 09. 2022.
- [29] <https://www.betweenmusic.dk/>, pristup ostvaren: 01. 09. 2022.
- [30] Jariwala, Hiral. 2017. *Noise Pollution & Human Health: A Review*.
- [31] Goines, Lisa; Hagler, Louis. 2007. *Noise Pollution: A Modern Plague*.
- [32] Buxton, Rachel T. i dr. 2021. *A synthesis of health benefits of natural sounds and their distribution in national parks*.
- [33] De Silva, Chathurthi S. 2021. *Private sound environments in public space: Use of headphones in public parks and public transit*. New Jersey Institute of Technology. Disertacija.
- [34] Hamilton, Peter. 2001. "A poetry of the streets?" *Documenting Frenchness in an Era of Reconstruction: Humanist Photography 1935–1960*. Knjiga *The Documentary Impulse in French Literature*, str. 177–229. Brill.
- [35] <https://www.holdenluntz.com/artists/sabine-weiss/>, pristup ostvaren: 15. 07. 2022.
- [36] <https://www.bbc.com/news/world-europe-59816052>, pristup ostvaren: 15. 07. 2022.
- [37] <https://www.cbc.ca/music/r-murray-schafer-composer-writer-and-acoustic-ecologist-has-died-at-88-1.5404868>, pristup ostvaren: 01. 09. 2022.
- [38] Vargović, Anja. 2014. *Efekt promatrača*. Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet. Završni rad.
- [39] Goldberg, Vicki; Silberman, Robert. 1999. *American Photography: A Century of Images*. Chronicle Books
- [40] Warren, Lynne. 2006. *Encyclopedia of twentieth-century photography*. Routledge, New York.

- [41] *Burden of disease from environmental noise Quantification of healthy life years lost in Europe*. 2011. Svjetska zdravstvena organizacija.
- [42] *Environmental noise guidelines for the European Region*. 2018. Svjetska zdravstvena organizacija.

7. Popis slika

Slika 2.1 Zagreb

Izvor: Vlastita arhiva3

Slika 2.2 Café Terrace noću, Vincent Van Gogh

Izvor: vangoghstudio.com/cafe-terrace-at-night-by-vincent-van-gogh/, pristup

ostvaren: 27. 08. 2022.....4

Slika 2.3 Prva dagerotipija, Louis Daguerre

Izvor: smarthistory.org/daguerre-paris-boulevard/, pristup ostvaren: 27. 08. 2022.....5

Slika 2.4 Za vrijeme pomrčine, Eugène Atget

Izvor: moma.org/collection/works/43793, pristup ostvaren: 27. 08. 2022.....6

Slika 2.5 Fotografija iz filma Skriveni život

Izvor: grottonetwork.com/make-an-impact/transform/need-to-know-about-a-hidden-life-movie/,

pristup ostvaren: 10. 09. 20227

Slika 2.6 Zvezdana noć, Vincent Van Gogh

Izvor: en.wikipedia.org/wiki/The_Starry_Night, pristup ostvaren: 27. 08. 2022.....8

Slika 2.7 Restaurant Coquet, Sabine Weiss

Izvor: peterfetterman.com/artists/185-sabine-weiss/works/49828-sabine-weiss-restaurant-coquet-

paris-1953-printed-later/, pristup ostvaren: 27. 08. 20229

Slika 2.8 Tri dječaka na jezeru Tanganyika, Martin Munkácsi

Izvor: medium.com/@arshdeep.nz/this-weeks-photo-three-boys-at-lake-tanganyika-martin-

munk%C3%A1csi-5089c847ad38, pristup ostvaren: 27. 08. 2022.....10

Slika 2.9 Gandijev sprovod, Henri Cartier-Bresson

Izvor: magnumphotos.com/newsroom/religion/henri-cartier-bresson-india-death-gandhi/, pristup

ostvaren: 27. 08. 2022.....11

Slika 2.10 Hyères, France, Henri Cartier-Bresson

Izvor: hyeres-tourism.co.uk/little-bit-hyeres-new-york/, pristup ostvaren: 27. 08. 2022.....11

Slika 2.11 Chine, Henri Cartier-Bresson

Izvor: loeildelaphotographie.com/en/henri-cartier-bresson-china-1948-1949-i-1958-bb/, pristup

ostvaren: 27. 08. 2022.....12

Slika 2.12 The Americans, Robert Frank

Izvor: infobae.com/america/cultura-america/2019/09/10/murio-el-fotografo-robert-frank-

peregrino-de-la-lente-beatnik-y-amante-de-el-principito/, pristup ostvaren: 27. 08. 202213

Slika 2.13 Bezimena fotografija Emmy Andriesse

Izvor: photography-now.com/exhibition/84868, pristup ostvaren: 27. 08. 202214

Slika 2.14 Bezimena fotografija Hildegard Ochse	
Izvor: bpk-bildagentur.de/photographers?show=3091 , pristup ostvaren: 27. 08. 2022	15
Slika 2.15 Fotografija Toše Dabca	
Izvor: fot-o-grafiti.hr/novosti/foto-doga%c4%91anja/to%c5%a1o-dabac-ulice-zagreba , pristup ostvaren: 09. 09. 2022.....	16
Slika 2.16 Fotoaparat Leica	
Izvor: exposition-paris.info/expo-photo-paris-vu-par-henri-cartier-bresson-musee-carnavalet/ , pristup ostvaren: 09. 09. 2022	17
Slika 2.17 Fotoaparat Sony	
Izvor: bhphotovideo.com/c/product/1029860-REG/sony_ilce6000l_b_alpha_a6000_mirrorless_digital.html , pristup ostvaren: 09. 09. 2022	18
Slika 2.18 Krunidba kralja Đure VI., Henri Cartier-Bresson	
Izvor: theguardian.com/artanddesign/2020/mar/08/the-big-picture-henri-cartier-bresson-coronation-king-george-vi-1937-sleeping-man , pristup ostvaren: 09. 09. 2022	18
Slika 2.19 Fotografija iz filma Bilježnica	
Izvor: imdb.com/title/tt0332280/ , pristup ostvaren: 05.09.2022	21
Slika 3.1 R. Murray Schafer	
Izvor: tuningin.nyc/murrayschafer , pristup ostvaren: 09. 09. 2022.....	25
Slika 3.2 Skica s radionice	
Izvor: sfu.ca/sonic-studio-webdav/WSP/FVS/fvs.html , pristup ostvaren: 09. 09. 2022	27
Slika 3.3 Glazbena skupina Between music	
Izvor: Charlotta de Miranda	28
Slika 3.4 Violinist glazbene skupine Between music	
Izvor: Jens Peter Engedal	28
Slika 3.5 Perkusije	
Izvor: Charlotta de Miranda	29
Slika 3.6 Rotacorda	
Izvor: Charlotta de Miranda	29
Slika 3.7 Chrystallophone	
Izvor: Charlotta de Miranda	29
Slika 3.8 Hydraulophone	
Izvor: Charlotta de Miranda	30
Slika 3.9 Perkusije	
Izvor: Charlotta de Miranda	30
Slika 3.10 Glazbena skupina Between music u komorama	

Izvor: TJ Krebs	31
Slika 4.1 Rokovnik	
Izvor: Vlastita arhiva	35
Slika 4.2 Fotografija Billa Heyesa	
Izvor: theguardian.com/books/2017/apr/06/insomniac-city-new-york-oliver-and-me-by-bill-hayes-review , pristup ostvaren: 09. 09. 2022	37
Slika 4.3 Rad u Lightroomu	
Izvor: Vlastita arhiva	38
Slika 4.4 Amsterdam 1	
Izvor: Vlastita arhiva	38
Slika 4.5 Amsterdam 2	
Izvor: Vlastita arhiva	39
Slika 4.6 Amsterdam 3	
Izvor: Vlastita arhiva	39
Slika 4.7 Amsterdam 4	
Izvor: Vlastita arhiva	39
Slika 4.8 Amsterdam 5	
Izvor: Vlastita arhiva	40
Slika 4.9 Amsterdam 6	
Izvor: Vlastita arhiva	40
Slika 4.10 Amsterdam 7	
Izvor: Vlastita arhiva	40
Slika 4.11 Amsterdam 8	
Izvor: Vlastita arhiva	41
Slika 4.12 Amsterdam 9	
Izvor: Vlastita arhiva	41
Slika 4.13 Amsterdam 10	
Izvor: Vlastita arhiva	41
Slika 4.14 Amsterdam 11	
Izvor: Vlastita arhiva	42
Slika 4.15 Amsterdam 12	
Izvor: Vlastita arhiva	42
Slika 4.16 Berlin 1	
Izvor: Vlastita arhiva	43
Slika 4.17 Berlin 2	

Izvor: Vlastita arhiva	43
Slika 4.18 Berlin 3	
Izvor: Vlastita arhiva	44
Slika 4.19 Berlin 4	
Izvor: Vlastita arhiva	44
Slika 4.20 Berlin 5	
Izvor: Vlastita arhiva	44
Slika 4.21 Berlin 6	
Izvor: Vlastita arhiva	45
Slika 4.22 Berlin 7	
Izvor: Vlastita arhiva	45
Slika 4.23 Berlin 8	
Izvor: Vlastita arhiva	45
Slika 4.24 Berlin 9	
Izvor: Vlastita arhiva	46
Slika 4.25 Berlin 10	
Izvor: Vlastita arhiva	46
Slika 4.26 Berlin 11	
Izvor: Vlastita arhiva	46
Slika 4.27 Berlin 12	
Izvor: Vlastita arhiva	47
Slika 4.28 Zagreb 1	
Izvor: Vlastita arhiva	47
Slika 4.29 Zagreb 2	
Izvor: Vlastita arhiva	48
Slika 4.30 Zagreb 3	
Izvor: Vlastita arhiva	48
Slika 4.31 Zagreb 4	
Izvor: Vlastita arhiva	48
Slika 4.32 Zagreb 5	
Izvor: Vlastita arhiva	49
Slika 4.33 Zagreb 6	
Izvor: Vlastita arhiva	49
Slika 4.34 Zagreb 7	
Izvor: Vlastita arhiva	49

Slika 4.35 Zagreb 8	
Izvor: Vlastita arhiva	50
Slika 4.36 Zagreb 9	
Izvor: Vlastita arhiva	50
Slika 4.37 Zagreb 10	
Izvor: Vlastita arhiva	50
Slika 4.38 Zagreb 11	
Izvor: Vlastita arhiva	51
Slika 4.39 Zagreb 12	
Izvor: Vlastita arhiva	51
Slika 4.40 Zoom snimač	
Izvor: muziker.hr/zoom-h4n-sp, pristup ostvaren: 12. 09. 2022	52
Slika 4.41 Adobe Audition	
Izvor: Vlastita arhiva	52
Slika 4.42 Botanički vrt u Amsterdamu	
Izvor: Vlastita arhiva	53
Slika 4.43 Botanički vrt u Amsterdamu	
Izvor: Vlastita arhiva	53
Slika 4.44 Rad u Adobe Auditionu	
Izvor: Vlastita arhiva	54
Slika 4.45 Instagram profil rada	
Izvor: Vlastita arhiva	55
Slika 4.46 Primjeri priča na Instagramu	
Izvor: Vlastita arhiva	55
Slika 4.47 Primjer objave na Instagramu	
Izvor: Vlastita arhiva	56
Slika 4.48 Fotografije mrežne stranice	
Izvor: Vlastita arhiva	57
Slika 4.49 Plakat	
Izvor: Vlastita arhiva	58
Slika 4.50 Brošura	
Izvor: Vlastita arhiva	58